

INHOUD

ABSTRACT	3
SAMENVATTING	3
VOORWOORD	4
VOORWOORD BIJ DE NIEUWE LIJST	5
INLEIDING	6
Behandelde soorten	6
Codering	7
Nederlandse namen	7
Atlas	9
SYSTEMATISCHE SOORTENLIJST	10
AANTEKENINGEN	27
DANKWOORD	44
GEciteerde LITERATUUR	45
ENKELE DETERMINATIEWERKEN	54
REGISTER VAN DE NEDERLANDSE NAMEN	55
REGISTER VAN DE WETENSCHAPPELIJKE NAMEN	57

ABSTRACT

A new annotated check-list of the recent non-marine molluscs of Belgium.

A revised and updated nomenclatural list of the recent land, fresh-water and brackish-water Mollusca of Belgium is presented; 120 terrestrial and 77 fresh or brackish-water molluscs are confirmed living in Belgium. Only species belonging to the Belgian fauna are numbered. Several others: introduced species, greenhouse aliens and species which we could expect to find in Belgium, are included. All species are coded. Comments are given on critical points.

SAMENVATTING

Deze nieuwe naamlijst is een geactualiseerde bewerking van een vorige lijst (J. VAN GOETHEM, 1984) en omvat alle recente land-, zoetwater- en brakwatermollusken die van België bekend zijn. Er kunnen op dit ogenblik 120 landslakken en 77 zoet- of brakwatermollusken tot de Belgische fauna worden gerekend. Al deze soorten kregen een volgnummer.

Zijn eveneens opgenomen, doch niet genummerd: soorten die in België enkel van warme kassen bekend zijn; soorten uit onze nabuurlanden die we in België eventueel zouden kunnen aantreffen; en tenslotte soorten die ooit wel eens in België werden gevonden, maar toch niet als een wezenlijk faunaelement kunnen worden beschouwd.

Alle soorten hebben een code ontvangen bestaande uit twee groepen van vier letters. Bij een aantal soorten wordt een kritische en/of informatieve aantekening gegeven.

VOORWOORD

Voor de studie van de Belgische, en meer algemeen ook van de Westeuropese mollusken, vormen de werken van W. ADAM (1947, 1960) nog steeds een uitstekende basis.

De laatste 25 jaar werd zowat overal in Europa veel en belangrijk onderzoek verricht door talrijke malacologen. Een direct gevolg hiervan is dat de nomenclatuur van vele soorten ingrijpende wijzigingen heeft ondergaan.

Wat het onderzoek van de Belgische fauna zelf betreft, werd sinds 1970 door de afdeling Recente Invertebraten van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, een project gestart dat een algemene en diepgaande malacologische survey van heel het land beoogt. Begin van de jaren zeventig werden dan ook al snel enkele nieuwe soorten voor de Belgische fauna ontdekt.

Dank zij bijzondere fondsen (F.K.F.O.-project nr. 2.0073.77) en met de medewerking van universiteiten (R.U.C.A., Laboratorium voor Algemene Dierkunde, Directeur Prof. Dr. W.N. VERHEYEN; R.U.G., Laboratorium voor Oecologie der dieren, Directeur Prof. Dr. J. HUBLE; e.a.) werd deze faunistische en oecologische survey geïntensifieerd. Eind 1982 voltooide Dr. R. MARQUET zijn doctoraatsproefschrift over de Belgische landmollusken. Dit zeer omvangrijke werk legt een nieuwe basis voor malacologisch onderzoek in België. Het wordt in een aantal deelpublikaties in diverse tijdschriften gepubliceerd. In de komende jaren kunnen trouwens nog een belangrijk aantal andere publikaties over de Belgische malacofauna verwacht worden.

Het ogenblik lijkt mij dan ook gekomen om een up to date soortenlijst van de recente land-, zoetwater- en brakwatermollusken van België te publiceren. Deze lijst bestaat reeds sinds 1979 en was aanvankelijk bestemd voor intern gebruik op de afdeling Recente Invertebraten. Enkele kleine verbeteringen en aanvullingen werden intussen aangebracht.

Met de publikatie ervan wil ik eerst en vooral een hulpmiddel verschaffen voor het fundamenteel en toegepast malacologisch onderzoek in België. Daarenboven is deze lijst een noodzakelijk instrument voor het medewerken aan het "European Invertebrate Survey"-programma, partim Mollusca. Tenslotte is het de bedoeling dat deze lijst een houvast zal bieden aan de vele liefhebbers en medewerkers die op een ernstige wijze hun steentje willen bijdragen tot het verwerven van een betere kennis van de malacologische fauna van België.

Brussel, 1984

VOORWOORD BIJ DE NIEUWE LIJST

De blijkbaar grote belangstelling die de "Lijst van de recente niet-mariene mollusken van België", Brussel, 1984, in een brede kring heeft weten, heeft er mij toe aangezet deze publikatie die sinds enige tijd was uitgeput, vrij snel te herzien en na aanpassing weer persklaar te maken.

Het is immers de bedoeling dat deze lijst een houvast zou bieden aan onderzoekers, studenten, liefhebbers en aan al wie met de studie van de Belgische malacofauna in aanraking komt, teneinde een zekere uniformiteit inzake nomenclatuur in de publikaties na te streven.

Anderzijds dient opgemerkt dat zo'n lijst nooit helemaal af is. De kennis van bepaalde groepen neemt toe en de inzichten veranderen. Daardoor dient de nomenclatuur of de systematische plaats van soorten af en toe te worden aangepast. Maar ook de fauna verandert en onze kennis ervan neemt voortdurend toe. Zo was de vorige lijst in de loop van 1984 nog maar pas verschenen, of het bleek dat niet minder dan drie nieuwe soorten wel degelijk tot de Belgische fauna konden worden gerekend. Intussen zijn nog meer nieuwe gegevens bekend geworden.

Daarenboven heb ik nu de gelegenheid gehad om rekening te houden met op- en aanmerkingen die ik na het verschijnen van de vorige uitgave heb mogen ontvangen, met name van de heren Th. BACKELJAU, E. DUMOULIN, J.H. JUNGBLUTH, M. LUCAS en A.J. de WINTER. Een hartelijk woord van dank aan deze heren voor hun constructieve bijdrage.

Tot slot nog dit: ik blijf weerstaan aan de verleiding om Nederlandse namen, vaak recente brouwsels of niet altijd gelukkige vertalingen, te veralgemenen. Ik zie daar hoegenaamd niet het nut van in, en ik vrees dat dit op de duur voor veel verwarring zal zorgen. Anderzijds heb ik absoluut géén bezwaar tegen het gebruik van goed ingeburgerde, ondubbelzinnige Nederlandse namen. Voor het onderwijs of voor vulgariserende teksten is dit zelfs een noodzaak. In de inleiding op blz. 7 kom ik hierop nog terug.

Brussel, juli 1987

J.L. VAN GOETHEM

INLEIDING

Behandelde soorten

Onderhavige lijst omvat alle recente land-, zoetwater- en brakwater-mollusken die momenteel van België bekend zijn. De soorten zijn systematisch gerangschikt volgens moderne opvattingen. De belangrijkste synoniemen, en zeker de namen die in W. ADAM (1947, 1960) werden gebruikt, worden voor elke soort vermeld. Voor uitgebreider synonymielijsten, zie o.m. W. ADAM (1947).

Alle soorten die momenteel in België voorkomen zijn doorlopend genummerd. Zo tellen wij op dit ogenblik 170 soorten niet-mariene Gastropoda en 27 soorten niet-mariene Bivalvia. Van de Gastropoda zijn er 120 soorten landslakken, terwijl 50 soorten leven in zoet of brak water.

Daarnaast worden nog andere soorten in deze lijst opgenomen, voor zover zij beantwoorden aan één der volgende criteria :

- de soort is op zijn minst éénmaal in België aangetroffen, doch meestal 50 of meer jaren geleden. In de meeste gevallen zijn er correct geïdentificeerde huisjes voorhanden in de verzamelingen van het K.B.I.N. Het is evenwel niet zeker of de soort eigenlijk wel in België ingeburgerd was of is. Zulke soorten worden voorafgegaan met een " ? ". Hun voorkomen in België dient nog bevestigd te worden, vooraleer zij een volgnummer zullen ontvangen;
- de soort leeft in een naburig land, en zou op grond van haar verspreidingsgebied, of in het licht van recente vondsten in onze buurlanden, ook in België kunnen worden aangetroffen. Deze soorten worden aangeduid met " ?? ". Uit het onderzoek van de lijst blijkt dat er niet minder dan 29 soorten aldus staan aangeduid. Sommige van deze soorten werden in België als fossiel of als subfossiel gevonden. Er kan naar deze soorten, zoals trouwens ook geldt voor de soorten van de vorige categorie, selectief en doelbewust gezocht worden in welbepaalde biotopen. Hierover kunnen bij de afdeling Recente Invertebraten van het K.B.I.N. inlichtingen worden ingewonnen;
- de soort wordt in België geregeld aangetroffen in warme kassen, en het is dus niet onmogelijk dat exemplaren ook een tijdlang buiten, in de nabijheid van deze serres, of op stortplaatsen overleven. Deze soorten kunnen echter niet beschouwd worden als een wezenlijk element van de Belgische malacofauna. Zij zijn aangeduid met een " S ".

Niet opgenomen zijn soorten die één keer ergens in België werden gevonden, doch waarbij zeer ernstige twijfel bestaat over de correcte determinatie. W. ADAM (1947) bespreekt zo enkele gevallen. Ook zeer aberrante vondsten, zoals M. LUCAS in een onuitgegeven verslag signaleert, worden niet opgenomen (Inventaire malacologique de la Forêt de Soignes, note n° 4, 1973, p. 14: *Rumina decollata*, *Cerņuella explanata* en *Euglandina rosea*). M. LUCAS brengt deze vondsten, terecht naar ik meen, in verband met aanvoer van allerlei materialen, met exotische aanplantingen, ook aanleg van uitheemse grastapijten, e.d. waarbij incidenteel ook diersoorten worden ingevoerd. Zie verder ook: J. VAN GOETHEM, J. DE WILDE & R. MARQUET (1984, p. 38) en J. DE WILDE, J. VAN GOETHEM & R. MARQUET (1983, p. 26).

Samengevat betekenen de symbolen bij de niet-genummerde soorten:

- ? het voorkomen in België van deze soort dient bevestigd te worden,
- ?? deze soort kan in België verwacht worden,
- S in België tot nu toe alleen in of rond serres aangetroffen.

Codering

Sinds 1979 worden op de afdeling Recente Invertebraten van het K.B.I.N. alle gegevens over Belgische niet-mariene mollusken gecodeerd en ingebracht in de computer. Het bleek bijzonder handig om hiervoor voor elke soort over een eenvoudig hanteerbare code te beschikken. **De voorkeur werd gegeven aan een lettercode:** vier letters voor de genusnaam en vier letters voor de specifieke, of soortelijke naam (zie verder onder **Nederlandse namen**).

Wanneer het materiaal niet tot op de soort, doch slechts tot op het genus werd gedetermineerd, bijvoorbeeld juveniele exemplaren, dan kunnen de gegevens met de code voor het genus alleen in de computer worden ingebracht. Anderzijds kan een soort ook tot op de ondersoort (subspecies of ssp.) gedetermineerd zijn. In zo'n geval is voorzien dat de lettercode voor de specifieke, of soortelijke naam kan opgesplitst worden, zie bijvoorbeeld *Unio crassus* (CRCR: *crassus crassus* ; CRBA: *crassus batavus*). De lettercode van de specifieke, of soortelijke naam kan ook opgesplitst worden om bepaalde formae of oecologische vormen aan te duiden.

Tenslotte is er het probleem van de soortcomplexen. Wanneer in een dergelijk geval het materiaal niet tot op de juiste soort, doch slechts als soortcomplex wordt gedetermineerd (b.v. *Arion hortensis*), dan wordt dit in de lettercode voor de specifieke, of soortelijke naam aangeduid door "CO" voor de laatste twee letters. In voormeld voorbeeld zou ARIO HOCO betekenen dat het kan gaan om *A. hortensis* s.s. ofwel om *A. distinctus*, terwijl ARIO HORT uitsluitend staat voor *A. hortensis* s.s.

De gebruikte code wordt in de hiernavolgende lijst voor elke soort vermeld, wat voor de medewerkers aan het atlasprogramma van de afdeling Recente Invertebraten wel praktisch zal zijn.

Nederlandse namen

Hier en daar worden in de lijst ook Nederlandse namen gegeven, doch meestal slechts in het geval dat deze namen ofwel goed ingeburgerd zijn, ofwel in de loop van de jaren een zeker burgerrecht hebben verkregen. Er werd bewust niet gestreefd naar een vervollediging van de Nederlandse namen. Overigens, wie heeft daar baat bij ?

Nu is er ongetwijfeld de laatste jaren een tendens tot invoeren van populaire namen, ook in de ons omringende landen. Maar ik kan mij niet van de indruk ontdoen dat dit nogal overhaast schijnt te gebeuren.

In het geval van algemeen bekende soorten of groepen, en in enkele bijzondere gevallen, lijkt een veralgemeend gebruik van Nederlandse namen mij wel zinvol, b.v. ten behoeve van het onderwijs, in vulgariserende publicaties, in krantenartikels, e.d. Voor wetenschappelijke doeleinden echter, dient uitsluitend de internationale wetenschappelijke nomenclatuur te worden gevolgd. Het toevoegen in wetenschappelijke publicaties van Nederlandse namen, ervaar ik meestal als overbodig en verwarrend. Het gebruik van synoniemen zal mijns inziens toch niet kunnen worden vermeden en de creativiteit van auteurs in het bedenken van nieuwe namen zal nooit aan banden kunnen worden gelegd. Daarenboven zal het aantal homoniemen eerder toe- dan afnemen, wat de verwarring nog zal vergroten. Een schat aan oude Nederlandse namen vindt men in J. HERKLOTS, 1859.

Een ander probleem van taalkundige aard is dat er in het Nederlands nogal wat verwarring bestaat om het tweede lid van een binomen (wetenschappelijke naam van een soort) aan te duiden. Men gebruikt hiervoor vaak de term "soortnaam", ten onrechte, want soortnaam staat voor de volledige wetenschappelijke naam, de genusnaam dus inbegrepen. E. GITTENBERGER, W. BACKHUYS en Th. RIPKEN (1984, p. 10) hebben hierop reeds gewezen en noemen het tweede lid van de wetenschappelijke naam in navolging van de "International Code of Botanical Nomenclature": epitheton specificum.

In de Franse en de Engelse taal bestaat het probleem niet (hoewel het gebruik van "trivial name" met zijn dubbele betekenis hier dan weer parten speelt). Men hoeft er eenvoudigweg art. 5 van de "International Code of Zoological Nomenclature" maar op na te slaan:

"... Le nom scientifique d'une espèce, ... est une combinaison de deux noms (un binôme), le premier étant le nom générique et le second le nom spécifique; ... Le nom scientifique d'une sous-espèce est une combinaison de trois noms (un trinôme; c.-à-d. un binôme suivi d'un nom subs spécifique) ...".

of "...The scientific name of a species, ... is a combination of two names (a binomen), the first being the generic name and the second the specific name; ... The scientific name of a subspecies is a combination of three names (a trinomen, i.e., a binomen followed by a subspecific name) ...".

De vertaling van "nom générique" of "generic name" stelt geen probleem. Ingeburgerd zijn "genusnaam" en "geslachtsnaam", waarbij ik een persoonlijke voorkeur heb voor de eerstgenoemde term, aangezien ik de vertaling van "genus" door "geslacht" niet erg gelukkig vind.

Het komt er in feite slechts op aan een behoorlijke vertaling te vinden voor "nom spécifique" of "specific name", doch in een aantal woordenboeken (o.m. van Dale, Gallas, Wolters) vindt men hiervoor: "soortnaam". Maar de soortnaam, of de naam van een soort, is zoals hoger reeds geschreven "het binomen", dus de combinatie van twee woorden.

Wij kunnen naar mijn mening op eenvoudige wijze uit de moeilijkheid komen door "nom spécifique/specific name" te vertalen door: specifieke naam of soortelijke naam, en naar analogie de termen "nom subs spécifique/subspecific name" door: subspecifieke naam of ondersoortelijke naam. De omschrijving van "specifiek" en "soortelijk" (= aan de soort eigen) is hiermee volledig in overeenstemming.

Hoewel "specifiek" en "soortelijk" volgens de woordenboeken exact hetzelfde betekenen, lijkt er bij een aantal van mijn collega's gevoelsmatig toch een verschil te bestaan. Tegen "specifiek" als dusdanig schijnt weinig in te brengen, doch de term "soortelijk" roept enige aarzeling op. Terecht? Ten onrechte? Een alternatief voor "soortelijke naam" zou zijn: de "soortaanduidende naam". Naar mijn gevoel is dit correct, want andere namen duiden het genus, de familie, de orde, de klasse, ... aan. Doch het is misschien iets te lang?

Atlas

Eind augustus 1986 verscheen de "Voorlopige Atlas van de landslakken van België" door J. DE WILDE, R. MARQUET en J. VAN GOETHEM. Hierin wordt aan de hand van 133 verspreidingskaarten, een overzicht gegeven van onze huidige kennis aangaande de verspreiding van de landslakken in België. Deze kaarten zijn gebaseerd op de verwerking van ongeveer 40.000 gecodeerde gegevens.

Er werden verschillende symbolen gebruikt om de vondsten aan te duiden. Vooral het onderscheid tussen vondsten van vóór 1950 en deze verricht na 1950 is belangrijk. Het laat immers (voorzichtige) interpretaties toe met betrekking tot de evolutie van de verspreiding van een aantal soorten, zie R. MARQUET, J. DE WILDE en J. VAN GOETHEM (1987 p. 69).

Bij elke kaart in de Atlas hoort een afbeelding van de betrokken soort. Ik hoop dat, in afwachting van een herziening van de fauna van W. ADAM (1960), de combinatie van deze "Nieuwe naamlijst" en de "Voorlopige Atlas" goede diensten zal kunnen bewijzen aan al diegenen die interesse hebben voor de Belgische malacofauna.

Aan een Voorlopige Atlas van de zoetwatermollusken wordt op de afdeling Recente Invertebraten van het K.B.I.N., eveneens gewerkt. Talrijke gegevens dienen evenwel nog gecodeerd te worden, en de determinatie van vele monsters dient, in het licht van nieuwe gegevens, gecontroleerd te worden, alvorens tot het verwezenlijken der kaarten kan worden besloten.

Het gebruik van deze lijst zal uitwijzen waar verbeteringen en/of aanvullingen noodzakelijk zijn. Tevens dient ermee rekening te worden gehouden dat de fauna van een land niet statisch is, maar in de loop van de tijd verandert. Hierdoor alleen al zal deze lijst voortdurend dienen te worden aangepast.

De auteur zou het zeer op prijs stellen indien hij op- of aanmerkingen vanwege de lezers van dit studiedocument zou mogen ontvangen, en zeker wanneer het zou gaan om aanvullingen van de Belgische malacofauna.

SYSTEMATISCHE SOORTENLIJST

Phylum : Mollusca
Stam : weekdieren

Classis : Gastropoda
Klasse : slakken of buikpotigen

Subclassis : Prosobranchia
Onderklasse : voorkieuwigen

Ordo : Archaeogastropoda

Familia : Neritidae
Familie : nerietslakken

- THEO FLUV 1. *Theodoxus fluviatilis* (LINNAEUS, 1758)
zoetwaterneriet

Ordo : Mesogastropoda

Familia : Cyclophoridae

- COMA SEPT ? *Cochlostoma (Cochlostoma) septemspirale* (RAZOUMOWSKY, 1789)

- COMA APRI ? *Cochlostoma (Obscurella) apricum* (MOUSSON, 1847)

Familia : Viviparidae
Familie : levendbarende moerasslakken

- VIVI CONT 2. *Viviparus contectus* (MILLET, 1813)
[= *V. lacustris* (BECK, 1824);
= *V. fasciatus* auct., non MÜLLER]
spitse moerasslak

- VIVI VIVI 3. *Viviparus viviparus* (LINNAEUS, 1758)
stompe moerasslak

Familia : Valvatidae
Familie : pluimdragers

- VALV CRIS 4. *Valvata (Valvata) cristata* MÜLLER, 1774
platte pluimdrager

- VALV PULC 5. *Valvata (Atropidina) pulchella* STUDER, 1820
[= *V. macrostoma* STEENBUCH, 1847]

- VALV PIPI 6. *Valvata (Cincinna) piscinalis piscinalis* (MÜLLER, 1774)
vijverpluimdrager

- VALV PISC - *Valvata (Cincinna) piscinalis* (MÜLLER, 1774)

Familia : Pomatiasidae

- POMA ELEG 7. *Pomatias elegans* (MÜLLER, 1774)
 POMA SULC ? *Pomatias sulcatus* (DRAPARNAUD, 1805)

Familia : Hydrobiidae

Familie : drijfhorentjes

- HYDR STAG 8. *Semisalsa stagnorum* (GMELIN, 1791) (1)
 [= *Hydrobia stagnalis* (BASTER, 1765)]
 drijfhorentje
- HYDR VENT 9. *Hydrobia (Hydrobia) ventrosa* (MONTAGU, 1803) (2)
- HYDR NEGL ?? *Hydrobia (Hydrobia) neglecta* MUUS, 1963 (3)
- HYDR ULVA 10. *Hydrobia (Peringia) ulvae* (PENNANT, 1777)
 wadslakje
- AVEN BOUR 11. *Avenionia bourguignati* (LOCARD, 1884) [*Paulia*] (4)
- AVEN BRRO 12. *Avenionia brevis roberti* BOETERS, 1967 (5)
 [= *Bythinella abbreviata* sensu ADAM, 1947 & 1960]
- BYTH ABBR ?? *Bythinella abbreviata* (MICHAUD, 1831)
- BYTH DUNK 13. *Bythinella dunkeri* (von FRAUENFELD, 1857)
- BYTH VIRI 14. *Bythinella viridis* (POIRET, 1801)
- PSNI CONF 15. *Pseudamnicola confusa* (von FRAUENFELD, 1863)
- POTA JENK 16. *Potamopyrgus jenkinsi* (SMITH, 1889) [*Hydrobia*] (6)
 brakwaterhorentje
- POTA JEAC 16a *Potamopyrgus jenkinsi* f. *aculeata* (7)
- POTA JECA 16b *Potamopyrgus jenkinsi* f. *carinata* (7)
- MARS SCHO 17. *Marstoniopsis scholtzi* (SCHMIDT, 1856) (8)
 [= *M. steinii* (von MARTENS, 1858)]
- LITH NATI 18. *Lithoglyphus naticoides* (PFEIFFER, 1828)

Familia : Bithyniidae

Familie : diepslakken

- BITH TENT 19. *Bithynia tentaculata* (LINNAEUS, 1758)
 grote diepslak
- BITH LEAC 20. *Bithynia leachii* (SHEPPARD, 1823)
 kleine diepslak

Familia : Assimineidae

ASSI GRAY 21. *Assiminea grayana* FLEMING, 1828

Familia : Aciculidae

ACIC FUSC 22. *Acicula (Acicula) fusca* (MONTAGU, 1803)
[= *Acme inchoata* EHRMANN, 1933;
= *Acme lineata* auct., non (DRAPARNAUD, 1801)]

ACIC POLI 23. *Acicula (Platyla) polita* (HARTMANN, 1840) (9)

Familia : Thiaridae

MELS TUBE S. *Melanoides tuberculata* (MÜLLER, 1774)

Subclassis : Opisthobranchia
Onderklasse : achterkiewigen

Ordo : Sacoglossa

Familia : Stiligeridae

ALDE MODE 24. *Alderia modesta* (LOVÉN, 1844) (10)

Familia : Limapontiidae

LIIA DEPR 25. *Limapontia depressa* ALDER & HANCOCK, 1862 (11)

LIIA DEPE 25a *Limapontia depressa* var. *pellucida*

Ordo : Nudibranchia
Orde : naaktkiewigen

Familia : Tergipedidae

TENE ADSP 26. *Tenellia adspersa* (NORDMANN, 1845) [*Tergipes*]
[= *Embletonia pallida* ALDER & HANCOCK, 1854] (12)

Subclassis : Pulmonata
Onderklasse : longslakken

Ordo : Basommatophora
Orde : waterlongslakken

Familia : Ellobiidae
Familie : oorslakken

CARY MINI 27. *Carychium minimum* MÜLLER, 1774

CARY TRID 28. *Carychium tridentatum* (RISSO, 1826)

- OVAT MYOS 29. *Ovatella myosotis* (DRAPARNAUD, 1801)
 [= *Phytia myosotis* (DRAPARNAUD);
 = *Alexia myosotis* (DRAPARNAUD);
 = *A. denticulata* (MONTAGU, 1803)]
 muizenootje
- LEUC BIDE 30. *Leucophytia bidentata* (MONTAGU, 1808) (13)
 [= *Ovatella bidentata* (MONTAGU, 1808)]
 wit muizenootje

Familia : Acroloxidae

- ACRO LACU 31. *Acroloxus lacustris* (LINNAEUS, 1758) (14)

Familia : Physidae
 Familie : blaashorenslakken

- APLE HYPN 32. *Aplexa hypnorum* (LINNAEUS, 1758)
- PHYS FONT 33. *Physa fontinalis* (LINNAEUS, 1758)
 bron-blaashorenslak
- PHYS ACUT 34. *Physella acuta* (DRAPARNAUD, 1805)
 puntige blaashorenslak

Familia : Lymnaeidae
 Familie : poelslakken (15)

- LYMN TRUN 35. *Lymnaea (Galba) truncatula* (MÜLLER, 1774)
 leverbotslakje
- LYMN PALU 36. *Lymnaea (Stagnicola) palustris* (MÜLLER, 1774) (16)
 moeraspoelslak
 [= *L. turricula* (HELD, 1836)]
- LYMN CORV 37. *Lymnaea (Stagnicola) corvus* (GMELIN, 1791) (17)
- LYMN PACO - *Lymnaea (Stagnicola) palustris* - complex (18)
- LYMN GLAB 38. *Lymnaea (Stagnicola) glabra* (MÜLLER, 1774)
 slanke poelslak
- LYMN AURI 39. *Lymnaea (Radix) auricularia* (LINNAEUS, 1758)
 oorvormige poelslak
- LYMN AUAM 39a *Lymnaea (Radix) auricularia* f. *ampla*
- LYMN PERE 40. *Lymnaea (Radix) peregra* (MÜLLER, 1774) (19)
- LYMN OVAT 41. *Lymnaea (Radix) ovata* (DRAPARNAUD, 1805) (19)
 ovale poelslak
- LYMN STAG 42. *Lymnaea (Lymnaea) stagnalis* (LINNAEUS, 1758)
 gewone of grote poelslak
- MYXA GLUT 43. *Myxas glutinosa* (MÜLLER, 1774)

- PSSU COLU S. *Pseudosuccinea columella* (SAY, 1817) (20)
[= *Lymnaea peregrina* (CLESSIN, 1882)]
- Familia : Planorbidae
Familie : schijfhorenslakken
- PLIS PLAN 44. *Planorbis planorbis* (LINNAEUS, 1758)
[= *Pl. umbilicatus* MÜLLER;
= *Pl. marginatus* DRAPARNAUD]
gewone schijfhorenslak
- PLIS CARI 45. *Planorbis carinatus* MÜLLER, 1774
gekielde schijfhorenslak
- ANIS LEUC 46. *Anisus (Anisus) leucostomus* (MILLET, 1813) (21)
[= *A. rotundatus* (POIRET, 1801)]
geronde schijfhorenslak
- ANIS SPIR 47. *Anisus (Anisus) spirorbis* (LINNAEUS, 1758) (22)
- ANIS VOEX 48. *Anisus (Disculifer) vortex* (LINNAEUS, 1758)
draaikolk-schijfhorenslak
- ANIS VOUS ?? *Anisus (Disculifer) vorticulus* (TROSCHER, 1834)
- BATH CONT 49. *Bathyomphalus contortus* (LINNAEUS, 1758)
riempje
- GYRA ALBU 50. *Gyraulus albus* (MÜLLER, 1774)
witte schijfhorenslak
- GYRA ROFF - [? = *Anisus albus* var. *roffiaeni* (COLBEAU, 1865)] (23)
- GYRA LAEV 51. *Gyraulus laevis* (ALDER, 1838)
- GYRA ACRO ?? *Gyraulus acronicus* (de FÉRUSAC, 1807) (23)
- GYRA ROSS ?? *Gyraulus rossmaessleri* (AUERSWALD, 1851)
- GYRA PARV ?? *Gyraulus parvus* (SAY, 1817) (24)
- GYRA RIPA ?? *Gyraulus riparius* (WESTERLUND, 1865)
- GYRA CHIN ?? *Gyraulus chinensis* (DUNKER, 1848) (25)
- ARMI CRIS 52. *Armiger crista* (LINNAEUS, 1758) (26)
- ARMI CRNA 52a *Armiger crista* f. *nautilus*
- ARMI CRCR 52b *Armiger crista* f. *cristatus*
- ARMI CRSP 52c *Armiger crista* f. *spirulosus*
- HIPP COMP 53. *Hippeutis complanatus* (LINNAEUS, 1758)
[= *H. fontanus* (LIGHTFOOT, 1786)]
vlakke schijfhorenslak

- SEGM NITI 54. *Segmentina nitida* (MÜLLER, 1774)
glanzige schijfhorenslak
- PLUS CORN 55. *Planorbarius corneus* (LINNAEUS, 1758)
posthoornslak, posthorenslak of posthoortje

Familia : Ancyliidae

- ANCY FLUV 56. *Ancylus fluviatilis* MÜLLER, 1774 (27)
Frygische muts
- FERR WAUT 57. *Ferrissia wautieri* (MIROLI, 1960) (28)

Ordo : Stylommatophora

Orde : landlongslakken

Familia : Cochlicopidae

- AZEC GOOD 58. *Azeca goodalli* (de FÉRUSAC, 1821)
[= *A. menkeana* (PFEIFFER, 1821);
= *A. tridens* (PULTENEY, 1799)]
- COPA LUCA 59. *Cochlicopa lubrica* (MÜLLER, 1774)
- COPA LUCO - *Cochlicopa lubrica* - complex (29)
- COPA LULA 60. *Cochlicopa lubricella* (PORRO, 1838) (30)
- COPA REPE - *Cochlicopa repentina* HUDEC, 1960 (30)
- COPA NITE - *Cochlicopa nitens* (von GALLENSTEIN, 1848) (30)

Familia : Pyramidulidae

- PYRA RUPE 61. *Pyramidula rupestris* (DRAPARNAUD, 1801) (31)

Familia : Vertiginidae

- COLU EDEN 62. *Columella edentula* (DRAPARNAUD, 1805)
- COLU ASPE 63. *Columella aspera* WALDÉN, 1966 (32)
- TRUN CYLI 64. *Truncatellina cylindrica* (de FÉRUSAC, 1807) (32a)
[= *Vertigo minutissima* (HARTMANN, 1821)]
- TRUN CALL 65. *Truncatellina callicratis* (SCACCHI, 1833)
[= *T. strobili* (GREDLER, 1853);
= *T. britannica* PILSBRY, 1920;
= *T. rivierana* (BENSON, 1854)]
- VERT ANGU 66. *Vertigo (Vertilla) angustior* JEFFREYS, 1830 (33)
- VERT PUSI 67. *Vertigo (Vertigo) pusilla* MÜLLER, 1774 (33)
- VERT ANTI 68. *Vertigo (Vertigo) antivertigo* (DRAPARNAUD, 1801) (33)

- VERT MOUL 69. *Vertigo (Vertigo) moulinsiana* (DUPUY, 1849) (33)
VERT PYGM 70. *Vertigo (Vertigo) pygmaea* (DRAPARNAUD, 1801) (33)
VERT SUBS 71. *Vertigo (Vertigo) substriata* (JEFFREYS, 1833) (33)
VERT HELD ? *Vertigo (Vertigo) heldi* CLESSIN, 1877
VERT CYLI - [= ? *V. cylindrica* COLBEAU, 1865] (34)

Familia : Orculidae

- SPHY DOIO 72. *Sphyradium doliolum* (BRUGUIÈRE, 1792)

Familia : Chondrinidae

- GRPA GRAN ? *Granopupa granum* (DRAPARNAUD, 1801)
GRIA FRUM ? *Granaria frumentum* (DRAPARNAUD, 1801) (35)
[= *Abida frumentum* (DRAPARNAUD, 1801)]
ABID SECA 73. *Abida secale* (DRAPARNAUD, 1801)
korenkorreltje
CHOI AVEN 74. *Chondrina avenacea* (BRUGUIÈRE, 1792)
haverkorrel

Familia : Pupillidae

- PUPI MUSC 75. *Pupilla (Pupilla) muscorum* (LINNAEUS, 1758)
mostonnetje
PUPI STER 76. *Pupilla (Pupilla) sterrii* (von VOITH, 1838)
PUPI TRIP ?? *Pupilla (Pupilla) triplicata* (STUDER, 1820)
LAUR CYLI 77. *Lauria (Lauria) cylindracea* (da COSTA, 1778)

Familia : Valloniidae

- VALL PULC 78. *Vallonia pulchella* (MÜLLER, 1774) (36)
VALL ENNI ? *Vallonia enniensis* (GREDLER, 1856) (37)
[= *V. costellata* SANDBERGER, 1875)
VALL COST 79. *Vallonia costata* (MÜLLER, 1774) (36)
VALL EXCE 80. *Vallonia excentrica* STERKI, 1892 (36)
ACAN ACUL 81. *Acanthinula aculeata* (MÜLLER, 1774)
stekelslakje
SPER LAME ?? *Spermodea lamellata* (JEFFREYS, 1830) (38)
bjenkorfje

Familia : Enidae

- CHOU TRID ?? *Chondrula (Chondrula) tridens* (MÜLLER, 1774) (39)
 JAMI QUAD ?? *Jaminia quadridens* (MÜLLER, 1774) (40)
 ENA MONT 82. *Ena montana* (DRAPARNAUD, 1801) (41)
 ENA OBSC 83. *Ena obscura* (MÜLLER, 1774)
 ZEBR DETR ? *Zebrina detrita* (MÜLLER, 1774) (42)

Familia : Succineidae
 Familie : barnsteenslakken

- SUCC PUTR 84. *Succinea (Succinea) putris* (LINNAEUS, 1758)
 gewone barnsteenslak
 SUCC OBLO 85. *Succinea (Succinella) oblonga* DRAPARNAUD, 1801
 OXYL ELEG 86. *Oxyloma elegans* (RISSO, 1826) [*Succinea*] (43)
 [= *Succinea pfeifferi* ROSSMÄSSLER, 1835]
 OXYL SARS 87. *Oxyloma sarsii* (ESMARK, 1886) [*Succinea*] (43)
 OXYL ELSA - *O. elegans* of *O. sarsii* (43)
 CATI AREN 88. *Catinella (Quickella) arenaria* (BOUCHARD-CHANTEREAUX, 1837)
 [*Succinea*]

Familia : Endodontidae

- PUNC PYGM 89. *Punctum pygmaeum* (DRAPARNAUD, 1801)
 speldeknopje (44)
 DISC ROTU 90. *Discus rotundatus* (MÜLLER, 1774)
 boerenknoopje
 DISC RUDE 91. *Discus ruderatus* (de FÉRUSAC, 1821) (45)
 HEUS SING 92. *Helicodiscus singleyanus* (PILSBRY, 1890)

Familia : Arionidae (46)
 Familie : wegslakken

- ARIO RUFU 93. *Arion (Arion) rufus* (LINNAEUS, 1758)
 rode wegslak (47)
 ARIO RUAT - *Arion (Arion) rufus* f. *ater* (48)
 ARIO ATER - *Arion (Arion) ater* (LINNAEUS, 1758)
 zwarte wegslak (49)
 ARIO LUSI 94. *Arion (Arion) lusitanicus* MABILLE, 1868 (50)

- ARIO CIRC 95. *Arion (Carinarion) circumscriptus* JOHNSTON, 1828
 grauwe weglak
- ARIO SILV 96. *Arion (Carinarion) silvaticus* LOHMANDER, 1937
 boswegslak
- ARIO FASC ?? *Arion (Carinarion) fasciatus* (NILSSON, 1823)
- ARIO CICO - *Arion circumscriptus* - complex (51)
- ARIO SUBF 97. *Arion (Mesarion) subfuscus* (DRAPARNAUD, 1805) (52)
- ARIO HORT 98. *Arion (Kobeltia) hortensis* de FÉRUSSAC, 1819 (53)
 [= *Arion hortensis* FÉRUSSAC R, in DAVIES]
 tuinwegslak
- ARIO DIST 99. *Arion (Kobeltia) distinctus* MABILLE, 1868 (53)
 [= *Arion hortensis* FÉRUSSAC species A, in DAVIES;
 = *Arion hortensis* auct., non de FÉRUSSAC, 1819]
- ARIO OWEN - *Arion (Kobeltia) owenii* DAVIES, 1979 (53)
- ARIO HOCO - *Arion hortensis* - complex (54)
- ARIO INTE 100. *Arion (Microarion) intermedius* NORMAND, 1852 (55)
 kleinste weglak

Familia : Vitrinidae
 Familie : glasslakken

- VINA PELL 101. *Vitrina (Vitrina) pellucida* (MÜLLER, 1774)
 glashorentje
- VIUM BREV ?? *Vitrinobrachium breve* (de FÉRUSSAC, 1821)
- SEMI SEMI - *Semilimax semilimax* (de FÉRUSSAC, 1802) (56)
 [= *Vitrina elongata* DRAPARNAUD, 1805]
- EUCB DIAP 102. *Eucobresia diaphana* (DRAPARNAUD, 1805) [*Vitrina*]
- PHEN MAJO 103. *Phenacolimax (Phenacolimax) major* (de FÉRUSSAC, 1807) (57)
 [*Helicolimax*]
 [= *Vitrina major* (de FÉRUSSAC, 1807)]
- PHEN ANNU - *Phenacolimax (Gallandia) annularis* (VENETZ in STUDER, 1820)
 [*Hyalina*]
 [= *Vitrina annularis* (VENETZ in STUDER, 1820)] (57)

Familia : Zonitidae
 Familie : glansslakken

- VIEA CRYC 104. *Vitrea (Crystallus) crystallina* (MÜLLER, 1774)
 kristalslakje
- VIEA CONT 105. *Vitrea (Crystallus) contracta* (WESTERLUND, 1871)

- NESO HAMM 106. *Nesovitrea hammonis* (STRÖM, 1765)
 [= *Retinella hammonis* (STRÖM, 1765);
 = *Perpolita hammonis*;
 = *Retinella radiatula* (ALDER, 1830);
 = *Perpolita radiatula*]
 ammonshorentje
- NESO PETR ?? *Nesovitrea petronella* (PFEIFFER, 1853)
- AEGO PURA 107. *Aegopinella pura* (ALDER, 1830)
 [= *Retinella pura* (ALDER, 1830)]
- AEGO NITI 108. *Aegopinella nitidula* (DRAPARNAUD, 1805)
 [= *Retinella nitidula* (DRAPARNAUD, 1805)]
- AEGO NITE 109. *Aegopinella nitens* (MICHAUD, 1831) (58)
 [= *Retinella nitens* (MICHAUD, 1831)]
- OXYC DRAP 110. *Oxychilus (Oxychilus) draparnaudi* (BECK, 1837)
 [= *O. draparnaldi* (BECK, 1837);
 = *O. lucidus* (DRAPARNAUD, 1801)]
 tuinglansslak
- OXYC CELL 111. *Oxychilus (Oxychilus) cellarius* (MÜLLER, 1774)
- OXYC ALLI 112. *Oxychilus (Ortizius) alliaris* (MILLER, 1822)
 lookslakje
- OXYC HELV 113. *Oxychilus (Ortizius) helveticus* (BLUM, 1881)
- ZONI NITI 114. *Zonitoides (Zonitoides) nitidus* (MÜLLER, 1774)
- ZONI EXCA 115. *Zonitoides (Zonitoides) excavatus* (ALDER, 1830)
- ZONI ARBO S. *Zonitoides (Zonitoides) arboreus* (SAY, 1816)

Familia : Boettgerillidae
 Familie : wormnaaktslakken

- BOET PALL 116. *Boettgerilla pallens* SIMROTH, 1912 (59)
 [= *B. vermiformis* WIKTOR, 1959]
 gewone- of grijze wormnaaktslak

Familia : Milacidae
 Familie : kielnaaktslakken

- MILA GAGA 117. *Milax gagates* (DRAPARNAUD, 1801)
 donkere kielnaaktslak
- MILA NIGR ?? *Milax nigricans* (PHILIPPI, 1836)
 [= *M. insularis* (LESSONA & POLLONERA, 1882)]
 zwarte kielnaaktslak
- TAND SOWE ?? *Tandonia sowerbyi* (de FÉRUSAC, 1823) (60)

TAND BUDA 118. *Tandonia budapestensis* (HAZAY, 1881)
 [= *Milax budapestensis* (HAZAY, 1881);
 = *Milax gracilis* (LEYDIG, 1876);
 = *Milax sowerbyi* sensu ADAM, 1947, non de FÉRUSSAC]

TAND RUST 119. *Tandonia rustica* (MILLET, 1843)
 [= *Milax rusticus* (MILLET, 1843);
 = *Milax marginatus* (DRAPARNAUD, 1805)]

Familia : Limacidae
 Familie : aardslakken

LIMA MAXI 120. *Limax (Limax) maximus* LINNAEUS, 1758
 grote aardslak

LIMA CINE 121. *Limax (Limax) cinereoniger* WOLF, 1803
 zwarte aardslak

LIMA FLAV 122. *Limax (Limacus) flavus* LINNAEUS, 1758 (61)
 kelderaardslak

LIMA PSEU ?? *Limax (Limacus) pseudoflavus* EVANS, 1978 (61)

MALA TENE 123. *Malacolimax tenellus* (MÜLLER, 1774) [*Limax*] (62)
 tere aardslak

LEHM MARG 124. *Lehmanna marginata* (MÜLLER, 1774) [*Limax*] (63)
 [= *Limax arborum* BOUCHARD-CHANTEREAUX, 1838]
 boomnaaktslak

LEHM VALE 125. *Lehmanna valentiana* (de FÉRUSSAC, 1821) [*Limax*] (63,64)
 [= *Limax poirieri* MABILLE, 1883]

Familia : Agriolimacidae (65)
 Familie : akkerslakken

DERO LAEV 126. *Deroceras (Deroceras) laeve* (MÜLLER, 1774) (66)
 [= *Agriolimax laevis* (MÜLLER, 1774)]
 waterakkerslak

DERO STUR ?? *Deroceras (Deroceras) sturanyi* (SIMROTH, 1894) (67)

DERO RETI 127. *Deroceras (Agriolimax) reticulatum* (MÜLLER, 1774) (66,68)
 [= *Agriolimax reticulatus* (MÜLLER, 1774);
 = *Agriolimax agrestis* auct., non LINNAEUS]
 grauwe akkerslak

DERO AGRE 128. *Deroceras (Agriolimax) agreste* (LINNAEUS, 1758) (66,68,69)
 [= *Agriolimax agrestis* (LINNAEUS, 1758)]
 gewone akkerslak

DERO LOTH ?? *Deroceras (Agriolimax) lothari* GIUSTI, 1971
 [= *D. klemmi* GROSSU, 1972] (70)

DERO CARU 129. *Deroceras (Malino) caruanae* (POLLONERA, 1891) (66,71)
 [= *D. meridionale* REYGROBELLET, 1963;
 = *D. panormitanum* auct., non LESSONA & POLLONERA, 1882]
 langhalsakkerslak

DERO RODN ?? *Deroceras (Plathystimulus) rodnae* GROSSU & LUPU, 1965

Familia : Euconulidae

EUCO FULV 130. *Euconulus fulvus* (MÜLLER, 1774)
tolslakje

EUCO ALDE 131. *Euconulus alderi* (GRAY, 1840) (72)
[= *E. praticola* (REINHARDT, 1883)]

Familia : Ferussaciidae

CECI ACIC 132. *Cecilioides (Cecilioides) acicula* (MÜLLER, 1774)
blindslakje

Familia : Clausiliidae

Familie : spoelhorenslakken

CONA LAMI 133. *Cochlodina (Cochlodina) laminata* (MONTAGU, 1803)
gladde spoelhorenslak

PAPI LEUC - *Papillifera (Leucostigma) leucostigma*
(ROSSMÄSSLER, 1836) (73)

CLAU PARV 134. *Clausilia (Clausilia) parvula* de FÉRUSAC, 1807
kleine spoelhorenslak

CLAU BIDE 135. *Clausilia (Clausilia) bidentata* (STRÖM, 1765)
[= *Cl. nigricans* (MATON & RACKETT, 1807);
= *Cl. nigricans* (PULTENEY, 1807)]

CLAU DUBI 136. *Clausilia (Clausilia) dubia* DRAPARNAUD, 1805

MACR VENT 137. *Macrogastera (Macrogastera) ventricosa* (DRAPARNAUD, 1801)
[= *Clausilia*;
= *Iphigena*]

MACR LINE 138. *Macrogastera (Macrogastera) lineolata* (HELD, 1836) [*Clausilia*]
[= *Iphigena*]

MACR PLIC 139. *Macrogastera (Macrogastera) plicatula* (DRAPARNAUD, 1801)
[= *Clausilia*;
= *Iphigena*]

MACR ROLP 140. *Macrogastera (Pseudovestia) rolphii* (TURTON, 1831)
[= *Clausilia*;
= *Iphigena*]

LACI PLIC ?? *Laciniaria plicata* (DRAPARNAUD, 1801)

BALE BIPL 141. *Balea (Alinda) biplicata* (MONTAGU, 1803)
[= *Clausilia*;
= *Laciniaria*]

BALE PERV 142. *Balea (Balea) perversa* (LINNAEUS, 1758) (74)
schorshorentje

Familia : Testacellidae

- TEST HALI 143. *Testacella haliotidea* DRAPARNAUD, 1801 (75)
[= *T. europaea* de ROISSY, 1805]

Familia : Bradybaenidae

- BRAD FRUT 144. *Bradybaena fruticum* (MÜLLER, 1774)
[= *Eulota*;
= *Fruticicola*]

Familia : Helicidae

(76)

- CAND UNIF 145. *Candidula unifasciata* (POIRET, 1801)
[= *Helicella candidula* (STUDER, 1820);
= *H. rugosiuscula* (MICHAUD, 1856);
= *Helicella unifasciata* (POIRET, 1801)]
- CAND INTE 146. *Candidula intersecta* (POIRET, 1801)
[= *C. caperata* MONTAGU, 1803;
= *Helicella intersecta* (POIRET, 1801)]
- CAND GIGA 147. *Candidula gigaxii* (PFEIFFER, 1850)
[= *Helicella heripensis* (MABILLE, 1877);
= *H. gigaxii* (de CHARPENTIER, 1848)]
- CERN VIRG 148. *Cernuella (Cernuella) virgata* (da COSTA, 1778) (77)
[= *Helicella virgata* (da COSTA, 1778);
= *H. maritima* (DRAPARNAUD, 1805);
= *H. variabilis* (DRAPARNAUD, 1801)]
- CERN AGIN 149. *Cernuella (Cernuella) aginnica* (LOCARD, 1882) (78)
[= *C. augustiniana* auct., non BOURGUIGNAT, 1880;
= *Helicella cespitum* auct., non DRAPARNAUD, 1801]
- CERN JONI 150. *Cernuella (Cernuella) jonica* (MOUSSON, 1854) (79)
[= *Helicella profuga* (SCHMIDT, 1854)]
- CERN NEGL 151. *Cernuella (Xerocincta) neglecta* (DRAPARNAUD, 1805) (80)
[= *Helicella neglecta* (DRAPARNAUD, 1805)]
- CERN CESP 152. *Cernuella (Xeromagna) cespitum* (DRAPARNAUD, 1801) (81)
[= *Helicella cespitum* (DRAPARNAUD, 1801)
non *H. cespitum* sensu ADAM]
- HELA ITAL 153. *Helicella (Helicella) itala* (LINNAEUS, 1758) (82)
[= *H. ericetorum* (MÜLLER, 1774)]
gewone heideslak
- HELA OBVI ?? *Helicella (Helicella) obvia* (MENKE, 1828)
[= *H. candidans* (PFEIFFER, 1842)]
- TROC ELEG ? *Trochoidea (Trochoidea) elegans* (GMELIN, 1791) (83)
[= *Helicella elegans* (GMELIN);
= *Helix terrestris* DONOVAN]

- TROC GEYE 154. *Trochoidea (Xeroclausa) geyeri* (SOÓS, 1926) [*Xerophila*]
[= *Helicella geyeri* (SOÓS, 1926)]
- HEIS STRI ?? *Helicopsis (Helicopsis) striata* (MÜLLER, 1774) (84)
[= *Helicella striata* (MÜLLER, 1774)]
- COLA ACUT 155. *Cochlicella acuta* (MÜLLER, 1774) (85)
[= *Helicella/Cochlicella barbara* auct., non LINNAEUS, 1758]
- COLA BARB 156. *Cochlicella barbara* (LINNAEUS, 1758) (86)
[= *Cochlicella ventricosa* (DRAPARNAUD, 1801);
= *Cochlicella ventrosa* (de FÉRUSAC, 1821)]
- MONA CART 157. *Monacha (Monacha) cartusiana* (MÜLLER, 1774) (87)
[= *Theba cartusiana* (MÜLLER, 1774)]
kartuizerslak
- MONA CANT 158. *Monacha (Monacha) cantiana* (MONTAGU, 1803)
[= *Theba cantiana* (MONTAGU, 1803)]
- PERF INCA 159. *Perforatella (Monachoides) incarnata* (MÜLLER, 1774)
[= *Monacha incarnata* (MÜLLER, 1774);
= *Zenobiella incarnata* (MÜLLER, 1774)]
- PERF RUBI 160. *Perforatella (Pseudotrichia) rubiginosa* (SCHMIDT, 1853) (88)
[= *Monacha rubiginosa* (SCHMIDT, 1853)]
- PERF SUBR ?? *Perforatella (Zenobiella) subrufescens* (MILLER, 1822) (89)
[= *Hygromia subrufescens* (MILLER, 1822)]
- TRIC HISP 161. *Trichia (Trichia) hispida* (LINNAEUS, 1758) (90)
[= *Fruticicola hispida* (LINNAEUS, 1758);
= *Hygromia hispida* (LINNAEUS, 1758);
= *Trichia concinna* (JEFFREYS, 1862)]
- TRIC PLEB ?? *Trichia (Trichia) plebeia* (DRAPARNAUD, 1805) (91)
[= *Fruticicola sericea* (DRAPARNAUD, 1801,
non MÜLLER, 1774)]
- TRIC STRI ? *Trichia (Trichia) striolata* (PFEIFFER, 1828) (92)
[= *Fruticicola striolata* (PFEIFFER, 1828);
= *Hygromia striolata* (PFEIFFER, 1828)]
= *Trichia rufescens* auct., non (PENNANT, 1777)]
- TRIC VILL ? *Trichia (Trichia) villosa* (STUDER, 1789) (93)
[= *Fruticicola villosa* (STUDER, 1789)]
- EUOM STRI ?? *Euomphalia strigella* (DRAPARNAUD, 1801) (94)
- HETA OBVO 162. *Helicodonta obvoluta* (MÜLLER, 1774)
- ARIA ARBU 163. *Arianta arbustorum* (LINNAEUS, 1758)
[= *Helicigona arbustorum* (LINNAEUS, 1758)]
heesterslak
- HENA LAPI 164. *Helicigona lapicida* (LINNAEUS, 1758)
steenbikker
- ISOG ISOG 165. *Isognomostoma isognomostoma* (SCHRÖTER, 1784) (95)
[= *I. personatum* (LAMARCK, 1792)]

- THEB PISA 166. *Theba pisana* (MÜLLER, 1774)
[= *Euparypha pisana* (MÜLLER, 1774)]
- CEPA NEMO 167. *Cepaea nemoralis* (LINNAEUS, 1758) (96)
gewone- of bruingerande tuinslak
- CEPA HORT 168. *Cepaea hortensis* (MÜLLER, 1774)
witgerande tuinslak
- HEIX ASPE 169. *Helix (Cornu) aspersa* MÜLLER, 1774 (97)
segrijnslak
- HEIX POMA 170. *Helix (Helix) pomatia* LINNAEUS, 1758 (98)
wijngaardslak

Classis : Bivalvia
Klasse : tweekleppigen

Subclassis : Palaeoheterodonta

Ordo : Unionoida

Familia : Margaritiferidae (99)
Familie : stroommossels

- MARG MARG 1. *Margaritifera margaritifera* (LINNAEUS, 1758)
[= *Margaritana margaritifera* (LINNAEUS, 1758);
= *Unio margaritifera* (LINNAEUS, 1758)]
stroommossel of rivierparelmossel

Familia : Unionidae (99)
Familie : vijvermossels

- UNIO PICT 2. *Unio pictorum* (LINNAEUS, 1758)
schildersmossel
- UNIO TUMI 3. *Unio tumidus* PHILIPSSON, 1788
- UNIO CRAS 4. *Unio crassus* PHILIPSSON, 1788 (100)
- UNIO CRCR 4a *Unio crassus crassus* PHILIPSSON, 1788
- UNIO CRBA 4b *Unio crassus batavus* (MATON & RACKETT, 1807) (101)
[= *Unio crassus nanus* LAMARCK, 1819]
- ANOD CYGN 5. *Anodonta cygnea* (LINNAEUS, 1758) (102)
zwanemossel
- ANOD CYZE 5a *Anodonta cygnea* f. *zellensis* (102)
- ANOD ANAT 6. *Anodonta anatina* (LINNAEUS, 1758)
vijvermossel
- PSNO COMP 7. *Pseudanodonta elongata* (HOLANDRE, 1836) (103)

Subclassis : Heterodonta

Ordo : Veneroida (104)

Familia : Cardiidae

Familie : kokkels of hartschelpen

CERA GLAU 8. *Cerastoderma glaucum* (POIRET, 1789) (105)
 [= *Cardium lamarcki* REEVE, 1845]
 brakwaterkokkel

Familia : Dreissenidae (104)

Familie : driehoeksmossels

DREI POLY 9. *Dreissena polymorpha* (PALLAS, 1771)
 driehoeksmossel

CONG COCH 10. *Congeria cochleata* (KICKX in NYST, 1835) (106)
 [= *Dreissena cochleata* (KICKX in NYST, 1835)]
 brakwatermossel

Familia : Sphaeriidae (104,107)

Familie : hoornschaalen (108)

SPHA CORN 11. *Sphaerium (Sphaerium) corneum* (LINNAEUS, 1758)
 gewone hoornschaal

SPHA RIVI 12. *Sphaerium (Sphaeriastrum) rivicola* (LAMARCK, 1818)

SPHA SOLI 13. *Sphaerium (Cyrenastrum) solidum* (NORMAND, 1844)

MUUM LACU 14. *Musculium lacustre* (MÜLLER, 1774) (109)

MUUM TRAN ?? *Musculium transversum* (SAY, 1829) (110)

PISI AMNI 15. *Pisidium amnicum* (MÜLLER, 1774) (111)
 rivierfijnschaal of erwtemossel

PISI CASE 16. *Pisidium casertanum* (POLI, 1791)

PISI CAPO 16a *Pisidium casertanum* f. *ponderosa* (112)

PISI MILI 17. *Pisidium milium* HELD, 1836

PISI MIPU 17a *Pisidium milium* f. *pulchelloides* (112)

PISI NITI 18. *Pisidium nitidum* JENYNS, 1832

PISI OBTU 19. *Pisidium obtusale* (LAMARCK, 1818)
 [= *P. obtusale* PFEIFFER, 1821]

PISI PERS 20. *Pisidium personatum* MALM, 1855

PISI PULC 21. *Pisidium pulchellum* JENYNS, 1832

PISI SUBT 22. *Pisidium subtruncatum* MALM, 1855

- PISI SUPI 23. *Pisidium supinum* SCHMIDT, 1851
PISI HENS 24. *Pisidium henslowanum* (SHEPPARD, 1823)
PISI MOIT 25. *Pisidium moitessierianum* PALADILHE, 1866
PISI HIBE 26. *Pisidium hibernicum* WESTERLUND, 1894
PISI TENU 27. *Pisidium tenuilineatum* STELFOX, 1918
PISI PSEU ?? *Pisidium pseudosphaerium* SCHLESCH, 1947 (113)

AANTEKENINGEN

(1) Uit het onderzoek van R. BANK, L. BUTOT & E. GITTENBERGER (1979) zou blijken dat *Hydrobia stagnorum* (GMELIN) en *Hydrobia ventrosa* (MONTAGU) in feite twee verschillende soorten zijn, die op grond van schelpkenmerken, kleur en anatomie van elkaar te onderscheiden zijn. Zij kunnen samen voorkomen. De conclusies van voornoemde auteurs werden evenwel in twijfel getrokken door P. RADOMAN (1979). Verder anatomisch onderzoek (R. BANK & L. BUTOT, 1984) heeft de hypothese van R. BANK et al. (1979) bevestigd. De anatomische verschillen tussen beide soorten zijn zelfs zo groot dat de auteurs de soort *H. stagnorum* (GMELIN) in het genus *Semisalsa* RADOMAN, 1974, plaatsen. De juiste systematische plaats van dit genus is momenteel voorwerp van veel discussie, zoals o.m. mag blijken uit R. BANK & L. BUTOT (1984, p. 11). Er is zelfs geen overeenstemming inzake de familie waartoe dit genus zou behoren. Voor de nieuwste ontwikkelingen, zie R. BANK (1987, p. 271) en L. BUTOT (1987, p. 274).

In talrijke referenties wordt voor *H. stagnorum* (GMELIN) het jaartal 1790 opgegeven, wellicht in navolging van onder meer C. SHERBORN (1902, p. 926). Uit J. HOPKINSON (1907, p. 1036) blijkt evenwel dat de correcte publikatiedatum van deel VI: Vermes, van C. LINNAEUS, *Systema Naturae per Regna tria Naturae*. Ed. 13. Cura J.F. GMELIN, 1791 is.

De heer E. DUMOULIN is zo vriendelijk geweest in te gaan op mijn verzoek om de Hydrobiidae uit de verzamelingen van het K.B.I.N. grondig na te kijken. Zijn conclusie is dat *Semisalsa stagnorum* wel degelijk reeds gevonden is in België, namelijk op diverse plaatsen aan de Schelde, stroomafwaarts van Antwerpen. Er blijft evenwel nog veel materiaal te bestuderen.

Omwille van praktische redenen behoud ik voorlopig de code HYDR voor de genusnaam van *Semisalsa stagnorum*.

(2) De heer E. DUMOULIN is zo vriendelijk geweest mij een drietal zeer recente vindplaatsen in België van *Hydrobia ventrosa* mede te delen: Dievegatkreek, Zwin (1983), spuikom Oostende (1984), Nieuwe watergang aan de Internationale dijk, Zwinstreek (1984).

(3) Voor een kommentaar over deze soort verwijs ik naar E. DUMOULIN (1986, p. 54), met vermelding van enkele Holocene vondsten in Nederland en België.

(4) In afwachting van een grondige revisie van het *Avenionia*-materiaal uit de verzamelingen van het K.B.I.N., verkies ik vooralsnog de naam *A. bourguignati* op deze soortenlijst te behouden. Er dient opgemerkt dat een deel van dit materiaal door H. BOETERS (1967, p. 163) tot *Avenionia brevis roberti* BOETERS wordt gerekend. Ik wens momenteel in deze problematiek geen formeel standpunt in te nemen. Alleen moet het mij wel van het hart dat ik nogal huiverig sta tegenover het gebruik van de categorie 'subspecies' in deze moeilijke groep. Verder onderzoek zal hopelijk de nodige opheldering brengen.

(5) Het materiaal beschreven in W. ADAM (1947, p. 30 en 1960, p. 146, fig. 22 E) onder de naam *Bythinella abbreviata* (MICHAUD, 1831) zou eerder behoren tot *Avenionia brevis roberti* BOETERS, 1967. Dit is althans de mening van o.m. de heer A. de WINTER, die mij hierop attent maakte in 1983,

waarvoor mijn beste dank. Zie trouwens ook J. NOTENBOOM & A. de WINTER (1983, p. 149) en H. BOETERS & T. de WINTER (1983, p. 27). Dit zou dus betekenen dat het voorkomen in België van de echte *B. abbreviata* (MICHAUD, 1831) nog moet worden vastgesteld. Mijn opmerking sub 4 is ook hier van toepassing.

(6) Voor een kommentaar over deze soort verwijs ik naar E. DUMOULIN (1986, p. 55). Een interessante mededeling bevat de voetnoot 1 in A. MOL (1984, p. 42): 'Waarschijnlijk komt er in Nederland meer dan één soort *Potamopyrgus* voor, waarvan één in zoet water en één of meer in brak water (L. BUTOT, pers. med.).'

(7) Het is wellicht interessant om de gekielde exemplaren van *Potamopyrgus jenkinsi* onder een afzonderlijke code te registreren, vooral wanneer tevens zoveel mogelijk oecologische gegevens van de betreffende biotoop worden opgenomen. Een huisje met doorlopende kiel is de f. *carinata*; een huisje met onderbroken kiel, bestaande uit korte stekels of haakjes, is de f. *aculeata*. De eerstgenoemde vorm is door de heer E. DUMOULIN in de Damse vaart aangetroffen (in litt. 1984).

(8) Volgens A. FALNIOWSKI (1983, pp. 155-159) is het niet onmogelijk dat er in Europa slechts één soort van het genus *Marstoniopsis* zou blijken voor te komen. Deze soort zou dan de oudste naam, *M. insubrica* (KÜSTER, 1853) moeten dragen. De auteur stelt echter zelf voor om een definitief besluit slechts te nemen na een veel grondiger studie die zou gebaseerd moeten zijn op zeer talrijk materiaal van beide veronderstelde soorten.

(9) De eerste vindplaats in België van recent materiaal van deze soort is Bèvercê, provincie Luik, 1982; zie R. MARQUET (1983, p. 82). Voordien was deze soort in België enkel in Kwartaire afzettingen gevonden.

(10) E. DUMOULIN vond deze soort in 1984 op diverse plaatsen in België, wat een zeer interessante uitbreiding van haar voorkomen in ons land betekent, in vergelijking met wat ten tijde van W. ADAM (1960, p. 154) bekend was. Deze recentere vindplaatsen zijn: natuurreservaat de IJzermonding, het Zwin en de Schelde stroomafwaarts van Antwerpen op 2 plaatsen (E. DUMOULIN, in litt.).

Alderia modesta leeft op brakwaterschorren en voedt zich met het celsap van *Vaucheria*-soorten. Men kan het slakje dan ook op deze wieren aantreffen, die eruit zien als glanzende, donkergroene kussens.

De systematische plaats van het genus *Alderia* is nog onderwerp van discussie.

Voor determinatiekenmerken en gegevens over de biologie, zie C. SWENNEN (1987, p. 28), T. THOMPSON (1976, p. 177), T. GASCOIGNE (1975, p. 360) en T. THOMPSON & G. BROWN (1976, p. 52). Zie ook Th. BACKELJAU (1986, p. 49).

(11) Dit slakje leeft in dezelfde biotoop als *Alderia modesta*, voedt zich eveneens met celsap van *Vaucheria*-soorten en kan samen met voornoemde soort aangetroffen worden (zie aantekening 10).

Van deze soort, die gewoonlijk donkerbruin tot zwart gekleurd is, zijn kleurvariëteiten bekend, zoals de var. *pellucida* KEVAN, gekenmerkt door een geel lichaam terwijl de groenachtige spijsverteringsklier doorheen

de huid zichtbaar is, zie T. THOMPSON & G. BROWN (1976, p. 56), E. DUMOULIN (1985, p. 67).

Voor determinatiekenmerken en gegevens over de biologie van Limapontiidae (marien en brak water), zie ook C. SWENNEN (1987, p. 28), T. THOMPSON (1976, p. 182) en T. GASCOIGNE (1975, p. 360).

De systematische plaats van het genus *Limapontia* is nog onderwerp van discussie.

Het is niet onmogelijk dat een andere *Limapontia*-soort dan *L. depressa* in België voorkomt. Het zou goed zijn om alle vondsten van *Limapontia*-soorten zorgvuldig te determineren. De levenswijze van de andere soorten is evenwel verschillend: *Limapontia capitata* (MÜLLER, 1774) [syn. *L. nigra* JOHNSTON, 1836] en *L. senestra* (QUATREFAGES, 1844) [syn. *L. cocksi* (ALDER & HANCOCK, 1855)] leven op *Cladophora*-soorten (groenwieren) die aan de zee kust in ondiepe poeltjes groeien. Zij zijn dus mariene soorten. Maar men weet nooit wat grondig onderzoek van *Cladophora*-soorten in brakwatergebieden (het Zwin) kan opleveren.

(12) Voor de nomenclatuur van deze soort baseer ik mij op T. THOMPSON & G. BROWN (1984, p. 128).

Deze brakwatersoort werd voor het eerst in België gevonden in de kreek van Doel en in Lillo (1961), zie A. COOMANS & L. DE CONINCK (1962, p. 2). Zij voedt zich met Hydroida (*Cordylophora* sp. en *Laomedea* sp.) waarop zij gewoonlijk wordt aangetroffen.

De heer E. DUMOULIN (in litt.) meent dat het niet onmogelijk is twee andere euryhaliene naaktslakjes in brakwatergebieden in België aan te treffen, nl. *Tergipes tergipes* (FORSKÅL, 1775) [syn. *T. despectus*] en *Eubranchus exiguus* (ALDER & HANCOCK, 1848). Deze beide soorten zijn bekend van de Belgische kust (Th. BACKELJAU, 1986, p. 20), maar ook van brakwatergebieden in Nederland (C. SWENNEN, 1961).

Als determinatiewerken zijn bijzonder geschikt: C. SWENNEN (1987), T. THOMPSON & G. BROWN (1984, let ook op de 'Pictorial synopsis' pp. 213-229) en T. THOMPSON & G. BROWN (1976).

(13) *Leucophytia bidentata* is wellicht een zeer zeldzame soort in België. In W. ADAM (1960, p. 159) staat vermeld dat ze nog niet levend werd verzameld. Ook E. DUMOULIN heeft de soort in België nog niet levend kunnen vinden, zie E. DUMOULIN (1986, p. 56).

Bepaalde auteurs (w.o. J. JUNGBLUTH) beschouwen *Leucophytia* WINCKWORTH, 1949 als een subgenus van het genus *Auriculinella* TAUSCH, 1886. Ik wens hierin momenteel geen formeel standpunt in te nemen.

(14) In materiaal dat vroeger gedetermineerd was als *Acroloxus lacustris*, blijken zich af en toe ook exemplaren te bevinden die behoren tot de soort *Ferrissia wautieri*. Nu J. VAN GOETHEM & R. SABLON (1986) hebben aangetoond dat deze laatste soort ook, en sinds lang, in België voorkomt, zou het goed zijn alle determinaties van *Acroloxus lacustris* -vooral als het gaat om zeer jonge individuen- te controleren.

(15) Ook in de recente literatuur bestaat er nog geen eensgezindheid inzake de rang van taxa zoals *Galba*, *Stagnicola* en *Radix*. Kunnen zij als genus worden beschouwd of hoogstens als subgenus?

Aangezien momenteel door verscheidene auteurs intensief onderzoek wordt verricht op deze familie, bestaat er goede hoop dat dit mettertijd wel duidelijk zal worden. Voorlopig hou ik het bij een meer traditionele opvatting.

Een zeer recent en handig determinatiewerk is:
P. GLÖER, Cl. MEIER-BROOK & O. OSTERMANN (1987).

(16) M. JACKIEWICZ (1959) toonde aan dat *Lymnaea palustris* (MÜLLER, 1774) in feite bestaat uit een complex van drie verschillende soorten: *Galba corvus* (GMELIN, 1791), *Galba turricula* (HELD, 1836) en *Galba occulta* JACKIEWICZ, 1959. Dit werd door V. HUDEC & J. BRABENEC (1966) verder kritisch uitgewerkt.

In een ruim gedocumenteerd artikel heeft G. FALKNER (1984) aangetoond dat de oorspronkelijke beschrijving van *Buccinum palustre* O. MÜLLER, 1774 overeenstemt met *Lymnaea turricula* (HELD, 1836) sensu JACKIEWICZ, iets wat reeds door V. HUDEC & J. BRABENEC (1966, p. 141) werd vermoed.

(17) Uit een voorlopig onderzoek van het *L. palustris*-materiaal uit de verzamelingen van het K.B.I.N. door mevr. R. SABLON, blijkt dat *Lymnaea corvus* eveneens in België voorkomt (o.m. Nismes en Haacht). Deze soort werd ook in Nederland aangetroffen (G. van der VELDE & C. van KESSEL, 1984). In voornoemde publikatie wordt het onderscheid tussen *L. palustris* en *L. corvus* op fraai geïllustreerde wijze aangetoond. Op grond van de huisjes alleen is het niet altijd mogelijk beide soorten te onderscheiden. Een eenvoudige dissectie kan echter onmiddellijk uitsluitel geven. Zie ook V. HUDEC & J. BRABENEC (1966, p. 135; anatomie: figs 2-3; huisjes: pls 1-2).

(18) Deze code dient gebruikt te worden om het materiaal aan te geven dat niet grondig onderzocht werd of kon worden op het voorkomen van *L. corvus* en eventueel *L. occulta* (zie aantekening 16), b.v. in het geval van literatuurgegevens.

(19) Het ziet er nu naar uit dat ook *L. peregra* en *L. ovata* wel degelijk als aparte soorten dienen beschouwd te worden. Dit is duidelijk aangegeven in P. GLÖER, Cl. MEIER-BROOK & O. OSTERMANN (1987, p. 42, 3 figs). Beide soorten kunnen ook op basis van de pigmentering van de mantel onderscheiden worden. Cl. MEIER-BROOK (in litt.) deelde mij bovendien mede dat ook elektroforetisch onderzoek van enzymen, door hem uitgevoerd, deze opvatting bevestigt.

(20) In recente literatuur wordt deze soort ook wel in het genus *Lymnaea* geplaatst, al of niet met behoud van het taxon *Pseudosuccinea* als subgenus.

(21) Het is mij niet duidelijk waarom in de recente literatuur de jongere naam *A. leucostomus* (MILLET, 1813) steeds weer wordt gebruikt i.p.v. de oudere naam *A. rotundatus* (POIRET, 1801). Hopelijk zal nader onderzoek hierin klaarheid brengen.

(22) Ook het *Anisus*-materiaal uit de verzamelingen van het K.B.I.N. wordt sinds enige tijd op de afdeling Recente Invertebraten opnieuw bestudeerd. Het is inmiddels duidelijk geworden dat de soort *A. spirorbis* ook in België voorkomt (R. SABLON & J. VAN GOETHEM, in voorber.).

(23) W. ADAM (1960, p. 187, fig. 48) vermeldt de variëteit *roffiaeni* COLBEAU, die in 1865 als een nieuwe soort van het genus *Planorbis* werd beschreven. W. ADAM (1960, p. 186) drukt een vermoeden uit dat de var. *roffiaeni*, die hij onder *Anisus albus* afbeeldt, conspecifiek zou kunnen zijn met de var. *acronicus* de FÉRUSSAC, die nu evenwel als een aparte soort, *Gyraulus acronicus* (de FÉRUSSAC) wordt beschouwd. Een voorlopig onderzoek van het oorspronkelijke materiaal van J. COLBEAU (vindplaats Genk) uit de verzamelingen van het K.B.I.N., wijst uit dat de algemene vorm van de schelp meer aanleunt bij *G. albus* dan bij *G. acronicus*. Er zijn evenwel slechts lege huisjes (15 ex.) voorhanden, zodat anatomische gegevens ontbreken. Het materiaal wordt momenteel grondig bestudeerd. Voor een uitgebreide studie over het genus *Gyraulus*, zie Cl. MEIER-BROOK (1983).

(24) *Gyraulus parvus* is een Noordamerikaanse soort die niet lang geleden in de Bondsrepubliek Duitsland (Rheinland-Pfalz) werd aangetroffen. Zij werd vermoedelijk met waterplanten ingevoerd (W. MEINERT & R. KINZELBACH, 1985, p. 37). De soort zou dus ook in België kunnen aangetroffen worden.

(25) *Gyraulus chinensis* is een ruim verspreide, Zuidaziatische soort die in 1976 in West-Friesland (Nederland) werd aangetroffen. Het is mij niet bekend of de soort er zich tot nu heeft kunnen handhaven. Een dergelijke import zou ook in ons land kunnen plaatsvinden. De soort werd overigens ook reeds in Noord-Italië en in de Camargue (Frankrijk) aangetroffen (Cl. MEIER-BROOK, 1983, p. 47).

(26) In recente literatuur wordt deze soort ook wel in het genus *Gyraulus* geplaatst, al of niet met behoud van het taxon *Armiger* als subgenus. Cl. MEIER-BROOK (1983, p. 43) wijdt hieraan een diepgaande bespreking. Ik hou mijn mening in beraad.

Voor fraaie afbeeldingen van onderstaande vormen, zie o.m. A. PIECHOCKI (1979, p. 151).

(27) Een Frygische muts, het hoofddekseel van de Frygiërs, is een kegelvormige puntmuts met een naar voren gebogen punt. Alhoewel het huisje van *Ancylus fluviatilis* hiermee een sterke gelijkenis vertoont, mogen wij deze evenwel niet té letterlijk opnemen. De punt van het slakkehuisje is immers naar achteren gebogen... Al bij al is het wel een originele Nederlandse naam voor een slak.

R. BANK (1983, p. 1403) vermeldt voor deze soort nog vier andere Nederlandse namen waaronder één uit 1859 ('ronde kaphoren') en één uit 1822 ('Rivierpatel'). Waarom verkiezen wij eigenlijk niet de oudste naam?

(28) J. VAN GOETHEM & R. SABLON (1986) hebben deze soort vermeld van vier vindplaatsen in België, waarbij er twee dateren van 1937 (!); zie ook aantekening 14.

Anderzijds is het momenteel nog niet geheel duidelijk of de recente Europese *Ferrissia*-exemplaren alle tot één soort behoren of tot twee. Bepaalde auteurs menen dat het om een soortcomplex gaat.

Sommige auteurs rekenen het genus *Ferrissia* tot een aparte familie: Ferrissiidae.

(29) Deze code dient gebruikt te worden om het *Cochlicopa*-materiaal aan te geven dat niet grondig onderzocht werd of kon worden, om het eventueel op

te splitsen in andere soorten, vermeld bij aantekening 30. Dit geldt ook voor niet te controleren literatuurgegevens.

(30) Het is mij niet duidelijk of *C. lubricella*, *C. repentina* en *C. nitens* verschillende soorten zijn, dan wel of zij dienen beschouwd te worden als oecologische vormen van *C. lubrica*. De meningen hierover zijn sterk verdeeld. Er is in diverse Europese landen onderzoek dienaangaande bezig, zodat wij over enige tijd misschien meer klaarheid zullen zien in dit probleem.

Overigens kan nog opgemerkt worden dat, indien b.v. *C. lubricella* wel degelijk een goede soort zou zijn, niet noodzakelijk alle schelpjes die er enigszins op gelijken tot *C. lubricella* zouden moeten behoren. Het zou met andere woorden mogelijk zijn dat op *C. lubricella* gelijkende exemplaren uit een bepaalde streek of biotoop slechts een oecologische vorm (kommervorm) zouden zijn van *C. lubrica*. Dit zou dan evenwel geen afbreuk hoeven te doen aan het bestaan van *C. lubricella* als goede soort elders.

In J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986) worden op pl. 16 alle vondsten van z.g. *C. lubricella* aangeduid.

(31) Volgens R. MARQUET, J. DE WILDE & J. VAN GOETHEM (1987, p. 69) gaat deze soort in België sterk achteruit, zie J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986, pl. 18).

(32) Ik heb er lang aan getwijfeld of *C. aspera* wel als een goede soort kon worden beschouwd. Maar een recent artikel (B. POKRYSZKO, 1987) schijnt dit toch op overtuigende wijze aan te tonen. Er blijken ook duidelijke verschillen te bestaan in de genitalia. Wanneer deze verschillen, zoals afgebeeld in fig. 2a-c, inderdaad constant blijken te zijn, dan lijken *C. edentula* en *C. aspera* mij wel zeer nauw verwant, doch dan meen ik tevens aanwijzingen te zien om *C. columella* minstens op het niveau van subgenus te scheiden van beide voornoemde soorten (vorm van de ovotestis, insertie van penisretractor).

Voor zover ik weet zijn van België slechts enkele exemplaren bekend die met de beschrijving van *C. aspera* volkomen overeenstemmen, en die ook door H. WALDÉN als zodanig geïdentificeerd werden: 2 ex. van Baraque Fraiture, leg. W. ADAM, rond 1960 (eerste vondst in België) en 2 ex. van Liedekerke in 1981 (in H. DEVRIESE, 1981, p. 438).

In J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986) worden op pl. 20 alle vondsten (7 U.T.M.-hokken) van *C. aspera* aangeduid, waarbij ook het materiaal van R. MARQUET (1979-80) is betrokken.

(32a) Th. WARMOES (1987, p. 36) vermeldt het voorkomen van *Truncatellina cylindrica* op het Belgische deel van de Sint-Pietersberg. Dit betekent een interessante uitbreiding van het voorkomen van deze soort in België.

(33) Volgens R. MARQUET, J. DE WILDE & J. VAN GOETHEM (1987, p. 69) gaan soorten van het genus *Vertigo* in België in het algemeen sterk achteruit. Dit is vooral duidelijk bij *V. antivertigo*, *V. substriata* en *V. angustior*, zie J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986, pls 23-29).

(34) Na grondige studie van het holotype van *V. cylindrica* COLBEAU, afgebeeld in W. ADAM (1947, p. 86, fig. 1) ben ik tot de bevinding gekomen dat dit zeer waarschijnlijk een onvolwassen exemplaar is dat conspecifiek

is met *Vertigo heldi* CLESSIN, 1877. Indien dit door *Vertigo*-specialisten zou bevestigd worden, dan zou de naam van COLBEAU prioriteit moeten krijgen. De vraag kan echter gesteld worden of dit wel wenselijk zou zijn. Als het exemplaar van COLBEAU inderdaad onvolwassen blijkt te zijn, dan zullen wij toch nooit met zekerheid weten hoe het er in volwassen toestand in feite zou hebben uitgezien. Dus zouden een aantal typische kenmerken van de soort bij het holotype (dat onvolgroeid is) niet herkenbaar zijn. Alles hangt dus af van de mate van zekerheid omtrent de identificatie van het holotype van *V. cylindrica* met een recentere beschrijving.

(35) Het voorkomen van deze soort in België is onzeker, maar gelet op haar verspreidingsgebied bestaat er toch een goede kans dat in ons land hier en daar geïsoleerde populaties zouden leven.

De vermelding van deze soort van vier vindplaatsen in de provincie Namen door S. SEVO (1974, p. 4) is niet overtuigend. De afbeelding (fig. 3) is eerder deze van een *Abida secale*. Zolang ik het materiaal niet heb gezien blijf ik aan de juistheid van deze determinaties twijfelen.

(36) Volgens R. MARQUET, J. DE WILDE & J. VAN GOETHEM (1987, p. 69) gaan soorten van het genus *Vallonia* in België in het algemeen sterk achteruit. Dit is zeer opvallend bij *V. pulchella*, zie J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986, pls 37, 39-40).

(37) *V. enniensis* is bekend uit het Kwartair van België. Er is één recent exemplaar in de verzamelingen van het K.B.I.N. aanwezig dat wellicht tot deze soort behoort (prov. Henegouwen, leg. P. DUPUIS, 1925). Het is dus niet onmogelijk haar in ons land nog levend aan te treffen.

De soort wordt vaak als een ondersoort van *V. pulchella* opgegeven, doch overtuigende argumenten hiervoor ontbreken.

(38) *S. lamellata* is bekend uit het Kwartair van België. Het is niet onmogelijk haar in ons land nog levend aan te treffen (Ardennen?).

(39) *Ch. tridens* werd niet lang geleden in Velosnes (Frankrijk) op ongeveer één km van de Belgische grens aangetroffen (G. RAPPÉ, 1977, p. 8, één leeg huisje). Het is zeer goed mogelijk dat deze soort momenteel ook in België voorkomt. Zie ook W. ADAM (1960, pp. 229, 231).

(40) *J. quadridens* is bekend uit het Kwartair van België. Het is niet onmogelijk, vooral gelet op haar huidig verspreidingsgebied, dat deze soort nog levend in België voorkomt. Zie ook W. ADAM (1960, p. 228, fig. 74).

(41) Van deze soort waren slechts een viertal vindplaatsen na 1950 in België bekend, wat, rekening houdend met de beschikbare gegevens van vóór 1950, wijst op een sterke achteruitgang, zie ook J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986, pl. 44). Onlangs heeft E. WAIENGNIER deze soort levend gevonden op nog twee bijkomende plaatsen in de provincie Namen (U.T.M.-hokken FR 14 in 1987 en FR 46 in 1979).

(42) Zie W. ADAM (1960, p. 229) en J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986, pl. 46).

(43) De code 'OXYL ELSA' kan gebruikt worden wanneer bepaalde exemplaren niet met zekerheid tot op één van beide soorten *O. elegans* of *O. sarsii* kunnen gedetermineerd worden, bijvoorbeeld in het geval dat alleen lege huisjes zouden beschikbaar zijn.

(44) Bij mijn weten werd de naam 'speldeknoopje' voor *Punctum pygmaeum* voor het eerst gebruikt in mijn vorige lijst (J. VAN GOETHEM, 1984). Elders wordt ook de naam 'dwergpuntje' gebruikt.

(45) Mijn vorige 'naamlijst' (J. VAN GOETHEM, 1984) was pas verschenen, toen ik in N. DEKKER (1984, p. 1511) las dat één exemplaar van *Discus ruderatus* in 1981 te Rochefort (Provincie Namen) was gevonden. De heer N. DEKKER heeft mij nadien bevestigd dat het exemplaar wel degelijk levend werd gevonden. Bovendien bevindt zich in de verzamelingen van het K.B.I.N. een leeg huisje (waarschijnlijk subfossiel) dat door Th. BACKELJAU, W. WENDELEN en R. MARQUET in 1982 te Eprave werd gevonden (U.T.M.-hok FR 55). Zie ook R. MARQUET (1987, p. 21).

(46) De systematische indeling van deze familie en vooral deze van het genus *Arion* in subgenera, ligt nog lang niet vast. Zo verdient *Kobeltia*-en wellicht nog andere- mijns inziens de rang van genus. Anderzijds dienen sommige soorten wellicht in een ander subgenus of genus geplaatst te worden. Het is boeiend om volgen hoe elk jaar weer nieuwe inzichten van diverse onderzoekers de kennis van deze familie verruimen.

Ook Th. BACKELJAU bestudeert deze familie sinds een zevental jaren op zeer grondige wijze, vooral de soorten die in België voorkomen. In afwachting van de resultaten van o.m. zijn onderzoek, volg ik nog de traditionele indeling van het genus *Arion* in subgenera. Zie ook Th. BACKELJAU (1985b), Th. BACKELJAU & A. de WINTER (1987) en A. RIEDEL & A. WIKTOR (1974).

Voor de identificatie van *Arion*-soorten kan ook R. CAMERON et al. (1983) goede diensten bewijzen, omdat er uitvoerig op de veldkenmerken van de soorten wordt ingegaan. Maar er kan niet genoeg op gewezen worden dat in vele gevallen anatomisch onderzoek volstrekt noodzakelijk is om tot een correcte identificatie van de soort te komen. En dan nog, zijn er twijfelgevallen.

(47) Vooral Engelse auteurs beschouwen *A. ater* en *A. rufus* als één soort met twee ondersoorten: *A. ater ater* en *A. ater rufus*, zie o.m. N. EVANS (1986). Talrijke andere malacologen volgen deze zienswijze echter niet. In afwachting van verder onderzoek verkies ik eveneens de beide als zelfstandige soorten te beschouwen. In de discussie over soort of ondersoort dienen ook gegevens over de voortplantingsbiologie betrokken te worden. Zolang in dit verband geen overtuigende argumenten voorhanden zijn, is een discussie ten gronde niet mogelijk.

(48) Vooral in de provincie Limburg is er veel kans om deze vorm te vinden (K. WOUTERS, persoonl. mededeling).

(49) Voor zover ik weet werd de echte *A. ater* nog niet in België gevonden. De zwartgekleurde exemplaren die mij ter hand kwamen, bleken na dissectie steeds tot *A. rufus* te behoren. Deze exemplaren vertoonden op de zijrand van de voetsool steeds rode of bruinrode verticale streepjes, zodat zij niet als homogeen zwart konden worden beschouwd.

(50) Deze soort werd in België voor het eerst met zekerheid aangetoond door P. RISCH en Th. BACKELJAU in een monster afkomstig van Sainte-Cécile, provincie Luxemburg, U.T.M.-hok FR 61 (leg. A. DE KESEL, 3.9.1986). Verder onderzoek door de heer Th. BACKELJAU, van het *Arion*-materiaal dat in de verzamelingen van het K.B.I.N. aanwezig is, heeft aangetoond dat *Arion lusitanicus* in België helemaal niet zeldzaam is. Voor zover ik weet dateren de oudste, correct geïdentificeerde monsters van 1974 (Th. BACKELJAU det.), maar wellicht komt de soort al veel langer in België voor. Er blijft in elk geval heel wat nog ouder materiaal na te kijken. P. RISCH en Th. BACKELJAU zullen in de nabije toekomst meer details over het voorkomen van *A. lusitanicus* in België publiceren. Een en ander is reeds te vinden in de licentiaatsverhandeling van P. RISCH (1987).

Arion lusitanicus komt in België ook voor in tuinen waar zij zich op korte tijd tot enorme aantallen kan vermenigvuldigen.

(51) Deze code dient gebruikt te worden wanneer het *Carinarion*-materiaal niet grondig kan of kon gedetermineerd worden tot op soortniveau. Hiertoe zullen ongetwijfeld veel literatuurgegevens behoren.

De systematiek van *Carinarion* stelt overigens nog steeds heel wat problemen, zie o.m. Th. BACKELJAU (1987b) en Th. BACKELJAU et al. (1987).

(52) Wellicht is '*Arion subfuscus*' een complex van verschillende soorten en/of genetische stammen. Ook H. WALDÉN (1976), G. McCracken & R. SELANDER (1980), D. FOLTZ et al. (1982) en R. CAMERON et al. (1983) hebben hierop reeds gewezen. Th. BACKELJAU en A. de WINTER zullen hierover in de nabije toekomst in meer detail berichten.

(53) Uit onderzoeken van S. DAVIES (1977 en 1979) is gebleken dat *A. hortensis* een soortcomplex is dat minstens drie verschillende soorten omvat: *A. hortensis* s.s., *A. distinctus* en *A. owenii*. Ik meen evenwel dat het laatste woord over dit probleem nog niet is gezegd en dat de zaak nog wat ingewikkelder is. Zie ook J. DE WILDE (1983 en 1986); Th. BACKELJAU (1981, 1985a, 1985b, 1987a); Th. BACKELJAU & R. MARQUET (1985); Th. BACKELJAU & M. VAN BEECK (1986) en A. de WINTER (1984b).

(54) Deze code dient gebruikt te worden wanneer het *Kobeltia*-materiaal niet grondig kan of kon worden gedetermineerd tot op soortniveau. Hiertoe zullen ongetwijfeld veel literatuurgegevens behoren.

(55) H. WALDÉN (1976), S. DAVIES (1979), Th. BACKELJAU (1985b) en Th. BACKELJAU & A. de WINTER (1987) hebben op grond van morfologisch-anatomische, karyologische en electroforetische argumenten, voorgesteld om deze soort in het subgenus *Kobeltia* onder te brengen. Daardoor zou *Microarion* HESSE, 1926 dan een jonger synoniem worden van *Kobeltia* SEIBERT, 1873. Ik wacht echter de resultaten van verder onderzoek af, alvorens mij over deze suggestie uit te spreken en bijgevolg houd ik me aan de traditionele opvatting waarbij *A. intermedius* in een eigen subgenus wordt geplaatst.

(56) Zie W. ADAM (1947, p. 124).

(57) Zie W. ADAM (1947, p. 123).

(58) Dit is een Middeneuropese soort die sporadisch in België voorkomt.

(59) Voor een uitvoerige beschrijving, zie J. VAN GOETHEM (1972). Voor een beschrijving van de import(en) in België en de daaropvolgende explosieve uitbreiding, zie J. DE WILDE, J. VAN GOETHEM & R. MARQUET (1986a) en J. DE WILDE, J. VAN GOETHEM & R. MARQUET (1983). Vondsten in Nederland worden samengevat in A. de WINTER (1984a, met erratum in *ibidem*, 221, p. 1625).

(60) Naar de heer R. MOENS mij meedeelde (1983) zou deze soort in België reeds verscheidene keren zijn aangetroffen in tuinen en op akkers. Het materiaal werd echter niet bewaard, zodat controle niet mogelijk is. Ik ben er echter wel van overtuigd dat deze soort momenteel in België kan voorkomen.

Volgens 'opinion 336' is de juiste schrijfwijze van de specifieke naam: *sowerbyi*, en niet *sowerbii*.

(61) Bepaalde auteurs beschouwen het taxon *Limacus* als een zelfstandig genus. Ik heb dit standpunt nog niet grondig bestudeerd.

(62) Bepaalde auteurs beschouwen het taxon *Malacolimax* als een subgenus van het genus *Limax*. Ik kan die mening niet bijtreden.

(63) Bepaalde auteurs beschouwen het taxon *Lehmannia* als een subgenus van het genus *Limax*. Ik kan die mening niet bijtreden, zie J. VAN GOETHEM (1976, p. 12).

J. DE WILDE, J. VAN GOETHEM & B. GODDEERIS (1985, p. 11) signaleren de vondst van een volwassen albino-exemplaar van *L. marginata* te Ottenburg (prov. Brabant).

(64) Voor een uitvoerige beschrijving en eerste vondst voor België, zie J. VAN GOETHEM (1976).

(65) Zie A. WIKTOR & I. LIKHAREV (1979). De rang van familie voor dit taxon wordt tegenwoordig vrij algemeen aangenomen.

Voor een samenvattend onderscheid tussen de hiernavolgende soorten, *Agriolimacidae*, zie M. KERNEY, R. CAMERON & J. JUNGBLUTH (1983, pp. 197-199).

Ik ben ervan overtuigd dat de vele *Deroceras*-soorten die op dit ogenblik bekend zijn, in verschillende genera dienen te worden opgesplitst.

(66) Zie J. VAN GOETHEM, J. DE WILDE & R. MARQUET (1984) en J. DE WILDE, J. VAN GOETHEM & R. MARQUET (1986b).

(67) *Deroceras sturanyi* komt voor in Nederland; zie E. GITTENBERGER, W. BACKHUYS & Th. RIPKEN (1984, p. 113, fig. 129).

(68) Ik meen dat de verschillen tussen *D. reticulatum* en *D. agreste* van die aard zijn dat deze soorten **niet** in hetzelfde subgenus thuishoren.

(69) *Deroceras agreste* werd door K. WOUTERS, J. DE WILDE, A. LIEVROUW & J. VAN GOETHEM in september 1987 levend aangetroffen in Treignes (U.T.M.-hok FR 15). De soort is nu ook gevonden in Nederland, op Terschelling; zie A. de WINTER & G. VISSER (1987, p. 53).

Ik meen dat de verschillen tussen *D. agreste* en *D. reticulatum* van die aard zijn dat deze soorten **niet** in hetzelfde subgenus thuishoren.

(70) *D. lothari* is een nog relatief weinig bekende soort; zie M. KERNEY, R. CAMERON & J. JUNGBLUTH (1983, p. 194). Zie ook P. REISCHUTZ (1978) en G. FALKNER (1981).

(71) Ik vind dat vooralsnog geen overtuigende bewijzen voorhanden zijn om *D. caruanae* in synonymie te plaatsen met *D. panormitanum* (LESSONA & POLLONERA, 1882). Zie J. VAN GOETHEM & J. DE WILDE (1985). Zie ook F. GIUSTI (1973, 1976 en 1986).

De door F. GIUSTI voorgestelde amendering van de specifieke naam *caruanae* tot *caruanai* lijkt mij **niet** gerechtvaardigd. De soort kan immers opgedragen zijn aan de echtgenote of aan een ander vrouwelijk familielid van Alfred CARUANA GATTO. Hetzelfde geldt voor *D. pollonerae*, zie F. GIUSTI (1986, p. 57).

In dit stadium van onderzoek wil ik nog volgende commentaar geven. Wanneer men de enorme verscheidenheid aan *Deroceras*-soorten in aanmerking neemt, dan vind ik het hoogst onvoorzichtig om soorten die in de oude literatuur vrij behoorlijk zijn beschreven en waarbij evidente verschillen kunnen worden vastgesteld, in synonymie te plaatsen. Het komt er in de eerste plaats op aan exemplaren te vinden die **in alle opzichten** met de oorspronkelijke beschrijving overeenstemmen. Dan pas kan de intraspecifieke variabiliteit in aanmerking worden genomen, alsmede mogelijke verschillen ten gevolge van fixatiemethoden. Het blijft dus zoeken naar de **echte** *D. panormitanum* die een vrij grote, olijfbruine soort is, kruipend wellicht 4 à 5 cm lang. Het is daarenboven mogelijk dat de type-lokaliteit, Palermo op Sicilië, in feite niet overeenstemt met het oorspronkelijke verspreidingsgebied van *D. panormitanum*. De soort kan immers vóór zijn ontdekking en beschrijving in 1882 toevallig op Sicilië zijn ingevoerd. Palermo is immers van oudsher een draaischijf van internationale handel.

Vondsten van deze soort in Nederland worden samengevat in A. de WINTER (1984a, p. 1548, met erratum in *ibidem*, 221, p. 1625).

(72) Vele auteurs twijfelen eraan of *E. alderi* een goede soort is, dan wel een oecologische vorm van *E. fulvus*.

(73) Dit is een mediterrane soort. Het valt niet te achterhalen of het exemplaar van Dolhain (prov. Luik) aangetroffen in de verzameling 'De Malzine' verkeerd geëtiketteerd was, ofwel gevonden werd na een toevallige import in België. Zie W. ADAM (1947, p. 107, fig. 3 A-C).

(74) Volgens R. MARQUET, J. DE WILDE & J. VAN GOETHEM (1987, p. 69) gaat deze soort in België sterk achteruit. Zie ook J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986, pl. 100).

(75) Het is zeer waarschijnlijk dat een *Testacella*-soort, wellicht *T. haliotideae* DRAPARNAUD, 1801, vroeger in België levend is aangetroffen, zie W. ADAM (1947, p. 110).

Als een reactie op het verschijnen van mijn vorige naamlijst (J. VAN GOETHEM, 1984), was de heer K. VERSCHOORE zo vriendelijk mij in 1985 te laten weten dat één van zijn leerlingen in mei 1983 in de omgeving van Oostende een exemplaar had gevonden van *Testacella haliotidea*. Ik heb eind 1985 de determinatie van de heer K. VERSCHOORE kunnen bevestigen, toen ik het gefixeerde exemplaar (coll. K. VERSCHOORE) voor nazicht toegestuurd kreeg. Als bijkomende informatie volgde nog de waarneming door de leerling dat 'het dier op een composthoop bezig was een regenworm op te eten'.

Een juveniel exemplaar, wellicht tot *T. haliotidea* behorend, werd door J. VAN GOETHEM in 1977 binnenshuis aangetroffen in een wintertuin te Temse, na aankoop van kamerplanten. Dit exemplaar bevindt zich in de verzamelingen van het K.B.I.N. (I.G. nr. 25.548)

Bij de vondsten van *Testacella haliotidea* in België, kan het gaan om import vanuit b.v. Frankrijk of het Verenigd Koninkrijk, ofwel om dieren afkomstig uit serres (tuinbouw, bloemenkweek). Maar het is niet onmogelijk dat populaties van deze soort van oudsher in België leven. In elk geval meen ik dat deze soort momenteel wel degelijk tot de Belgische fauna kan worden gerekend.

(76) H. NORDSIECK (1987) geeft een revisie van de superfamilie Helicoidea, waarbij een heel nieuwe indeling van dit taxon wordt voorgesteld. Ik heb evenwel niet de tijd gehad om dit artikel grondig door te nemen, zodat ik mij over de inhoud ervan nog geen mening heb kunnen vormen.

(77) Voor een uitgebreide beschrijving met illustraties van deze soort, zie J. CLERX & E. GITTENBERGER (1977, p. 39). Volgens R. MARQUET, J. DE WILDE & J. VAN GOETHEM (1987, p. 70) blijkt *Cernuella virgata* zich na 1950 in België uit te breiden. Zie ook J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986, pl. 106).

(78) Voor een goede beschrijving van deze soort, zie o.m. E. GITTENBERGER, W. BACKHUYS & Th. RIPKEN (1984, p. 131, figs 161,163) en J. CLERX & E. GITTENBERGER (1977, p. 34, met talrijke figs).

(79) *Cernuella jonica*, een noordoostelijk-mediterrane soort, werd voor het eerst in België gevonden in 1937 (lege huisjes). Na de tweede wereldoorlog werd ze talrijk en levend aangetroffen aan de Belgische westkust (W. ADAM, 1947, p. 228 onder de naam *Helicella profuga*). In 1983 werd de soort in Nederland voor het eerst aangetroffen, in de duinen bij Zandvoort, zie R. de BRUYNE (1986). In recente literatuur wordt erop gewezen dat *C. jonica* zou hybridiseren met *C. virgata*. Zo'n hybride vorm zou met de code **CERN VIJO** kunnen worden aangeduid. De heer J. DE WILDE bestudeert momenteel deze kwestie.

(80) Voor een goede beschrijving van deze soort zie o.m. E. GITTENBERGER, W. BACKHUYS & Th. RIPKEN (1984, p. 132, figs 158,162), R. MARQUET (1985a, p. 6, fig. 2) en J. CLERX & E. GITTENBERGER (1977, p. 44, talrijke figs).

(81) Deze soort werd door R. MARQUET (1985a, p. 7) in 1980 en opnieuw in 1983 in het Antwerpse havengebied levend aangetroffen op een opgespoten terrein. Er waren reeds eerdere meldingen van deze soort in België die dateren van 1936 en 1941. Maar de gegevens over '*Helicella cespitum*' uit de

Belgische kustduinen (W. ADAM, 1947, pp. 149-150; 1960, pp. 294-295) betreffen een geheel andere soort, namelijk *Cernuella aginnica* (nr. 149, zie aantekening 78). Zie ook J. CLERX & E. GITTEBERGER (1977, p. 47).

(82) Volgens R. MARQUET, J. DE WILDE & J. VAN GOETHEM (1987, p. 69) gaat deze soort in België sinds 1950 achteruit, ook in het kustgebied. Zie ook J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986, pl. 111).

(83) In J. VAN GOETHEM, A. MUYLAERT & W. TAVERNIER (1979) wordt voor deze soort het jaar 1790 opgegeven wat niet correct is. Ik heb mij voor die keuze indertijd laten leiden door C. SHERBORN (1902, p. 322) en door de handgeschreven vermelding '1790' in een originele uitgave van GMELINS werk uit de Dautzenbergbibliotheek. In navolging van J. HOPKINSON (1907, p. 1036) verkies ik nu de datum 1791.

(84) In de Belgische literatuur is '*Helicella striata*' verscheidene keren vermeld geworden. Tot nu toe werd zij echter niet met zekerheid in België aangetoond, zie W. ADAM (1947, pp. 153-154). Wegens de gelijkenis van haar huisje met dat van *Candidula intersecta* en van *Trochoidea geyeri* is anatomisch onderzoek absoluut nodig, zie M. KERNEY, R. CAMERON & J. JUNGBLUTH (1983, p. 251, fig. genitalia).

(85) Volgens R. MARQUET, J. DE WILDE & J. VAN GOETHEM (1987, p. 70) blijkt *Cochlicella acuta* zich na 1950 in België uit te breiden. Zie ook J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986, pl. 114).

(86) W. ADAM (1960, p. 298) vermeldt dat *Cochlicella barbara* na de ontdekking in 1946 te De Panne, sinds 1947 niet meer levend kon aangetroffen worden.

De heer E. DUMOULIN heeft de soort in 1987 opnieuw levend aangetroffen, doch op een geheel andere plaats dan de vroegere vindplaats De Panne. Een artikel hierover zal in 1988 verschijnen, zie E. DUMOULIN, ter perse.

(87) Volgens R. MARQUET, J. DE WILDE & J. VAN GOETHEM (1987, p. 69) lijkt *Monacha cartusiana* in België sinds 1950 achteruit te gaan in het kustgebied. Zie ook J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986, pl. 116).

(88) De meeste vondsten van deze soort in België dateren van de jaren 1963 en 1964. De heer Marc KEPPENS vond talrijke levende exemplaren in 1985 en 1986 in een wilgenstruweel op een klein schorregebied aan de Schelde te Dendermonde (Vlassenbroek), zie M. KEPPENS (1987, pp. 137-142).

Voor gegevens over de anatomie en over Britse populaties van deze soort, zie F. NAGGS (1983).

(89) Volgens W. ADAM (1960, p. 304) werd het voorkomen in België van *P. subrufescens* door bepaalde auteurs vermeld, doch waarschijnlijk ten onrechte. Gelet op de actuele verspreiding van deze soort meen ik dat zij momenteel wel in België zou kunnen worden aangetroffen.

(90) Het genus *Trichia* stelt de Europese malacologen nog voor veel problemen, zie M. KERNEY, R. CAMERON & J. JUNGBLUTH (1983, p. 261) en G. FALKNER (1982, p. 30).

Ik meen dat het voor deze naamlijst momenteel wellicht het beste is om de terminologie gebruikt in het eerstgenoemde werk (1983) te volgen. De soorten zijn er beknopt in beschreven, evenwel zonder anatomische gegevens. Zie ook L. FORCART (1965) en F. NAGGS (1985).

De conclusies van N. PERRIN, P. HONSBERGER & A. PONTET (1984, p. 494) kan ik op dit ogenblik niet bijtreden. Ik meen dat de systematiek van het genus *Trichia* op een veel ruimere basis dient te worden benaderd.

(91) Het *Trichia*-materiaal van de verzamelingen van het K.B.I.N. zal binnenkort grondig gereviseerd worden. Wellicht zal blijken dat *T. plebeia* ook in België voorkomt. Zie ook de laatste alinea van aantekening nr. 90.

(92) Zie W. ADAM (1947, p. 164; 1960, p. 307). Ik vermoed dat *T. striolata* wel degelijk in België voorkomt. In Nederland is de soort bekend van Veere (Walcheren), zie E. GITTENBERGER, W. BACKHUYS & Th. RIPKEN (1984, p. 143, onder *Trichia rufescens*). Zie ook de laatste alinea van aantekening nr. 90.

(93) Zie W. ADAM (1947, p. 166; 1960, p. 308). Het is mogelijk dat *T. villosa* wel degelijk in België voorkomt. Zie ook N. PERRIN, P. HONSBERGER & A. PONTET (1984, p. 494).

(94) Zie W. ADAM (1947, p. 166) en E. GITTENBERGER, W. BACKHUYS & Th. RIPKEN (1984, p. 143). Het is niet onmogelijk dat deze soort in België voorkomt.

(95) De heer R. VAN BELLE vond deze soort voor het eerst in België in 1970 op twee plaatsen te La Roche-en-Ardenne (R. VAN BELLE, 1970). Na de vondsten in 1973 door enerzijds R. VAN BELLE en anderzijds J. VAN GOETHEM, A. LIEVROUW en F. GOSSIAUX, werd *Isognomostoma isognomostoma* bij mijn weten niet meer in België gesignaleerd, tot de soort weer levend werd teruggevonden in september 1987 door J. DE WILDE, A. LIEVROUW, I. T'SYEN en J. VAN GOETHEM in Beausaint, vlakbij de grens met La Roche-en-Ardenne.

Het lijkt mij voor de Belgische fauna een uiterst kwetsbare soort, zie ook R. MARQUET, J. DE WILDE & J. VAN GOETHEM (1987, p. 70).

(96) Volgens R. MARQUET, J. DE WILDE & J. VAN GOETHEM (1987, p. 69) lijkt *Cepaea nemoralis* in België sinds 1950 achteruit te gaan. Zie ook J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986, pl. 128).

(97) Volgens R. MARQUET, J. DE WILDE & J. VAN GOETHEM (1987, p. 69) lijkt *Helix aspersa* in België sinds 1950 achteruit te gaan. Zie J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986, pl. 130).

Helix aspersa is in het Waalse Gewest ten dele beschermd door het 'Besluit van de Waalse Gewestexecutieve betreffende de bescherming van de eetbare inlandse huisjesslakken', dd. 21.2.1984. Dit besluit is verschenen in het Belgisch Staatsblad van 28.4.1984, pp. 5764-66.

(98) Volgens R. MARQUET, J. DE WILDE & J. VAN GOETHEM (1987, p. 69) lijkt *Helix pomatia* in België sinds 1950 achteruit te gaan. Zie ook J. DE WILDE, R. MARQUET & J. VAN GOETHEM (1986, p. 131).

Helix pomatia is in het Vlaamse Gewest volledig beschermd door het 'Koninklijk Besluit houdende maatregelen, van toepassing in het Vlaamse Gewest, ter bescherming van bepaalde in het wild levende inheemse diersoorten, die niet onder de toepassing vallen van de wetten en besluiten op de jacht, de riviervisserij en de vogelbescherming', dd. 22.9.1980. Dit besluit is verschenen in het Belgisch Staatsblad van 31.10.1980, pp. 12639-41.

In het Waalse Gewest is de soort ten dele beschermd door het 'Besluit van de Waalse Gewestexecutieve betreffende de bescherming van de eetbare inlandse huisjesslakken', dd. 21.2.1984. Dit besluit is verschenen in het Belgisch Staatsblad van 28.4.1984, pp. 5764-66.

(99) Voor een recente revisie en zéér uitgebreide synonymie, zie F. HAAS (1969).

(100) Het is mij momenteel niet volkomen duidelijk of de ondersoorten sub 4a en 4b, wel degelijk als goede, biologische ondersoorten kunnen worden beschouwd. In afwachting daarvan volg ik de opsplitsing zoals aangegeven in W. ADAM (1960, pp. 326-328). Voor een uitgebreider bespreking zie W. ADAM (1947, pp. 184-191) en uiteraard F. HAAS (1969, p. 44 e.v.). Zie ook A. ELLIS (1978, p. 28).

(101) In navolging van F. HAAS (1969, p. 48).

(102) Een zeer grote, langwerpige vorm van deze soort wordt dikwijls als var. *zellensis* of var. *cellensis* aangeduid. Bepaalde auteurs beschouwen die als een ondersoort van *A. cygnea*, andere zelfs als een zelfstandige soort. Wat de juiste toedracht is, is mij op dit ogenblik niet duidelijk.

(103) Bepaalde auteurs beschouwen *Pseudanodonta elongata* als een ondersoort van *Pseudanodonta complanata*. (ROSSMÄSSLER, 1835) die in Midden-Europa voorkomt. Ik verkies hier F. HAAS (1969, pp. 378-380) te volgen, die beide taxa als volwaardige soorten beschouwt.

(104) Vaak worden in recente literatuur de families Dreissenidae en Sphaeriidae tot de orde Cyrenodonta gerekend.

(105) Ik wil graag ingaan op de suggestie van E. DUMOULIN om deze soort ook in de niet-mariene naamlijst op te nemen.

J. BOWDEN & D. HEPPELL (1968, p. 268) bespreken het auteurschap van deze soort. Zowel POIRET als BRUGUIÈRE hebben de soort in hetzelfde jaar (1789) beschreven en beiden verwijzen in hun werk naar elkaar.

Th. BACKELJAU (1986, p. 64) verklaart de meerderheid van recente auteurs te volgen en verkiest BRUGUIÈRE. Persoonlijk voel ik er meer voor om de 'Index Animalium' van C. SHERBORN (1902) te volgen, die POIRET opgeeft als auteur. Ik neem immers aan dat dit gebeurd is op basis van chronologische prioriteit. En in geval van synonymie is dit het aller-eerste criterium. Toch kan het gevoel bestaan dat de kwestie hiermee niet helemaal bevredigend is opgelost. Misschien iets voor de Internationale Commissie voor de Zoölogische Nomenclatuur ?

E. DUMOULIN (1983, p. 3) bespreekt de verspreiding van *Cerastoderma glaucum* aan onze kust. En voor de liefhebbers van variëteiten kan ik van harte het werk van P. MARS (1951) aanbevelen.

In een zeer recent artikel oppert V. BROCK (1987, p. 497) de suggestie om de namen *C. glaucum* en *C. lamarcki* te handhaven, teneinde een onderscheid te maken tussen de vormen uit de Middellandse Zee enerzijds en deze van Noord-Europa anderzijds, omdat hij twijfelt aan hun conspecificke status.

(106) Volgens D. MARELLI & S. GRAY (1983, p. 187) is *Congeria cochleata* (KICKX in NYST, 1835) een jonger synoniem van *Mytilopsis leucophaeta* (CONRAD, 1831), die oorspronkelijk beschreven is van de zuidelijke kust van de Verenigde Staten (Atlantische Oceaan). Gelet op de povere originele beschrijving van CONRAD (1831), vraag ik mij af of het zin heeft een goed bekende en zeer vaak geciteerde naam (*Congeria cochleata*) te vervangen door een weinig geciteerde naam, gebaseerd op een onduidelijke oorspronkelijke beschrijving. Zie ook de synonymielijst in D. MARELLI & S. GRAY (1983, p. 186). Daarom verkies ik de mening van anderen af te wachten alvorens de conclusie van D. MARELLI & S. GRAY te onderschrijven.

In een recenter artikel beschouwen D. MARELLI & S. GRAY (1985, p. 117) het genus *Congeria* PARTSCH, 1835 als uitgestorven.

(107) Bij de kevers bestaat een homoniem van deze familie, doch Sphaeriidae bij de Bivalvia heeft prioriteit. In 1969 werd bij de Internationale Commissie voor de Zoölogische Nomenclatuur een voorstel ingediend tot opheffing van deze homonymie [Bull. zool. Nomencl., 26: 235-237 (1970); zie ook *ibid.*, 38: 157-161 (1981)]. Dit heeft heel wat 'comments' van diverse auteurs uitgelokt met allerlei voorstellen. Een definitieve uitspraak is verwoord in opinion 1331 (verschenen in september 1985): de naam Sphaeriidae blijft geldig voor de familie van Bivalvia.

Vele auteurs vinden dat er tussen *Sphaerium* en *Pisidium* voldoende verschillen bestaan om ze tot aparte families te rekenen: Sphaeriidae en Pisidiidae. Momenteel volg ik hierin het standpunt van J. KUIPER (1983, p. 12), standpunt dat hij herhaald heeft in J. KUIPER (1986a, p. 190).

(108) Voor soorten van het genus *Pisidium* wordt vaak de Nederlandse naam erwtemossel gebruikt. Zo kan voor de familie Pisidiidae, indien deze als zodanig erkend wordt, de naam erwtemossels dienen.

(109) *Musculium* wordt tegenwoordig meer en meer als zelfstandig genus erkend, terwijl het vroeger als een subgenus van het genus *Sphaerium* werd beschouwd.

(110) Dit is een Noordamerikaanse soort die in 1856 in de omgeving van Londen werd gevonden, en thans van veel vindplaatsen in Midden en Zuid-Engeland bekend is. Zij werd in 1954 in Nederland aangetroffen aan de oever van het IJsselmeer, zie J. KUIPER (1986b, p. 160).

Het zou niet onmogelijk zijn haar ook in België aan te treffen.

(111) De heer J. KUIPER (in litt., 1987) heeft mij medegedeeld dat er momenteel nog steeds veel onzekerheid bestaat in verband met een opsplitsing van het genus *Pisidium* in subgenera, omwille van het gebrek aan duidelijke criteria. Daarom dreigt het onverantwoord creëren van subgenera door bepaalde auteurs, nog meer verwarring te brengen.

Dat de kwestie al zeer ingewikkeld is, blijkt uit J. BOWDEN & D. HEPPEL (1968, p. 254, sub 58; zie ook het citaat uit de brief van J. KUIPER op p. 257). De mening van de heer J. KUIPER is ook recentelijk samengevat in J. KUIPER (1983, pp. 12-16). Zie ook Cl. MEIER-BROOK (1986).

Lezenswaard is verder het artikel van J. KUIPER (1987, p. 297) over illustraties van *Pisidium*-soorten, goede en slechte !

(112) Zie J. KUIPER (1986b, p. 158).

(113) J. BOWDEN & D. HEPPELL (1968, p. 258) geven een gedetailleerd, historisch overzicht van de nomenclatuur van dit taxon. De heer J. KUIPER (in litt.) heeft mij medegedeeld dat hij zich houdt aan de conclusie van voornoemde auteurs: het auteurschap van *Pisidium pseudosphaerium* komt toe aan 'SCHLESCH, 1947' i.p.v. aan 'van BENTHEM JUTTING & KUIPER, 1942'.

DANKWOORD

Voor hun op- of aanmerkingen op mijn vorige lijst en voor hulp, raadgevingen of suggesties bij de voorbereiding van deze nieuwe lijst, ben ik volgende personen zeer erkentelijk: de heer E. DUMOULIN, lic. Th. BACKELJAU, Dr. Dr. J.H. JUNGBLUTH, de heer M. LUCAS en drs. A.J. de WINTER.

Voor hun gewaardeerd advies in probleemgevallen, dank ik Prof. Dr. L. VAN DE POEL, Dr. Cl. MEIER-BROOK, lic. R. SABLON en lic. J. DE WILDE.

Voor hun technische medewerking dank ik in de eerste plaats lic. Ilse T'SYEN en de heer Wim VANMAELE, die mij bijzonder hebben geholpen door hun, respectievelijk handigheid en ervaring, inzake informatica, en verder lic. Rose SABLON, mevr. Diana VAN EESSEL, mevr. Claudine CLAES en de heer Antoine LIEVROUW.

Tenslotte nog een warm woord van waardering voor mijn trouwste metgezellen op vele excursies:

de heer Antoine LIEVROUW, lic. Johan DE WILDE en Prof. Dr. Karel WOUTERS.

GECITEERDE LITERATUUR

- ADAM, W., 1947. Révision des mollusques de la Belgique. I. Mollusques terrestres et dulcicoles. *Verhandelingen van het Koninklijk Natuurhistorisch Museum van België*, **106**: 1-298, figs 1-4, pls 1-6, verspreidingskaarten 1-162.
- ADAM, W., 1960. Mollusques. I. Mollusques terrestres et dulcicoles. *Patrimonium van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, reeks Faune de Belgique*: 1-402, figs 1-163, pls 1-16, col.pls A-D.
- BACKELJAU, Th., 1981. Biometrie, ecologie, ethologie en systematiek van het *Arion hortensis* complex in België. Licentiaatsverhandeling U.I.A., 78 pp.
- BACKELJAU, Th., 1985a. A preliminary account of species specific protein patterns in albumen gland extracts of *Arion hortensis* s.l. (Pulmonata, Arionidae). *Bacteria*, **49** (1/3): 11-17, figs 1-3.
- BACKELJAU, Th., 1985b. Estimation of genic similarity within and between *Arion hortensis* s.l. and *A. intermedius* by means of isoelectric focused esterase patterns in hepatopancreas homogenates (Mollusca, Pulmonata: Arionidae). *Zeitschrift für zoologische Systematik und Evolutionsforschung*, **23** (1): 38-49, figs 1-8.
- BACKELJAU, Th., 1986. Lijst van de recente mariene mollusken van België. *Studiedocumenten van het K.B.I.N.*, **29**: 1-106, 1 fig.
- BACKELJAU, Th., 1987a. Electrophoretic Distinction between *Arion hortensis*, *A. distinctus* and *A. owenii* (Mollusca: Pulmonata). *Zoologischer Anzeiger*, **219** (1/2): 33-39, figs 1-2.
- BACKELJAU, Th., 1987b. Enzyme analyses of European *Carinarion* species (Mollusca, Pulmonata). *Annalen van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Dierkunde*, **117** (2): 253-254.
- BACKELJAU, Th., AHMADYAR, S.Z., SELENS, M., VAN ROMPAEY, J. & VERHEYEN, W., 1987. Comparative electrophoretic analyses of three European *Carinarion* species (Mollusca, Pulmonata, Arionidae). *Zoologica Scripta*, **16** (3): 209-222, figs 1-10.
- BACKELJAU, Th. & MARQUET, R., 1985. An advantageous use of multivariate statistics in a biometrical study on the *Arion hortensis* complex (Pulmonata: Arionidae) in Belgium. *Malacological Review*, **18** (1/2): 57-72, figs 1-7.
- BACKELJAU, Th. & VAN BEECK, M., 1986. Epiphallus anatomy in the *Arion hortensis* species aggregate (Mollusca, Pulmonata). *Zoologica Scripta*, **15** (1): 61-68, figs 1-5.
- BACKELJAU, Th. & WINTER, A.J. de, 1987. An electrophoretic characterisation of three paratypes of *Arion lagophilus* de WINTER, 1986, with notes on the subgeneric division of the genus *Arion* FÉRUSSAC, 1819 (Mollusca, Pulmonata). *Zeitschrift für zoologische Systematik und Evolutionsforschung*, **25** (3): 169-180, figs 1-11.
- BANK, R., 1983. Voorlopige Nederlandse naamlijst van onze inheemse land- en zoetwatermollusken. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging*, **214**: 1400-1408.

- BANK, R.A., 1987. Nieuwe vindplaats van een drietal mollusken voor Zeeland. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging*, **271**: 271-273.
- BANK, R.A. & BUTOT, L.J.M., 1984. Some More Data on *Hydrobia ventrosa* (MONTAGU, 1803) and "*Hydrobia*" *stagnorum* (GMELIN, 1791) With Remarks on the Genus *Semisalsa* RADOMAN, 1974 (Gastropoda, Prosobranchia, Hydrobioidea). *Malakologische Abhandlungen Staatliches Museum für Tierkunde Dresden*, **10** (1): 5-15, figs 1-11.
- BANK, R.A., BUTOT, L.J.M. & GITTENBERGER, E., 1979. On the identity of *Helix stagnorum* GMELIN, 1791, and *Turbo ventrosus* MONTAGU, 1803 (Prosobranchia, Hydrobiidae). *Basteria*, **43** (1/4): 51-60, figs 1-9.
- BOETERS, H.D., 1967. *Bythinella brevis* auct. und die Gattung *Avenionia* NICOLAS, 1882 (Prosobranchia, Hydrobiidae). *Archiv für Molluskenkunde*, **96** (3/6): 155-165, figs 1-12.
- BOETERS, H.D. & WINTER, T. de, 1983. Neues über *Avenionia* NICOLAS 1882 (Prosobranchia: Hydrobiidae). *Archiv für Molluskenkunde*, **114** (1/3): 25-30, figs 1-10.
- BOWDEN, J. & HEPPELL, D., 1968. Revised list of British Mollusca 2. Unionacea - Cardiacea. *Journal of Conchology*, **26** (4): 237-272.
- BROCK, V., 1987. Genetic relations between the bivalves *Cardium* (*Cerastoderma*) *edule*, *Cardium lamarcki* and *Cardium glaucum*, studied by means of crossed immunoelectrophoresis. *Marine Biology*, **93**: 493-498, figs 1-3.
- BRUYNE, R.H. de, 1986. *Ceruella jonica* (MOUSSON, 1854) (Gastropoda: Helicidae: Helicellinae), een voor Nederland nieuwe landslak. *Basteria*, **50** (1/3): 65-67, figs 1-6.
- BUTOT, L.J.M., 1987. Het Russisch en ons onderzoek - een voorbeeld ter navolging. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging*, **236**: 274-275.
- CAMERON, R.A.D., EVERS HAM, B. & JACKSON, N., 1983. A field key to the slugs of the British Isles. Mollusca: Pulmonata. Families Arionidae, Limacidae, Milacidae, Testacellidae. *Field Studies*, **5** (5): 807-824, figs 1-2, pls 1-4.
- CLERX, J.P.M. & GITTENBERGER, E., 1977. Einiges über *Ceruella* (Pulmonata, Helicidae). *Zoologische Mededelingen*, **52** (4): 27-56, figs 1-113.
- COLBEAU, J., 1865. Excursions et découvertes malacologiques faites en quelques localités de la Belgique pendant les années 1860-1865. *Mémoires de la Société Malacologique de Belgique*, **I**, 23-120.
- COOMANS, A. & DE CONINCK, L., 1962. *Embletonia pallida*, nudibranche nouveau pour la faune belge. *Mededelingen van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen*, **38** (16): 1-4, 1 pl.
- DAVIES, S.M., 1977. The *Arion hortensis* complex, with notes on *A. intermedius* NORMAND (Pulmonata: Arionidae). *Journal of Conchology*, **29** (4): 173-187, figs 1-6.

- DAVIES, S.M., 1979. Segregates of the *Arion hortensis* complex (Pulmonata: Arionidae), with the description of a new species, *Arion oweni*. *Journal of Conchology*, **30** (2): 123-128.
- DEKKER, N., 1984. *Discus ruderatus* gesignaleerd in België. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging*, **217**: 1511-1512.
- DEVRIESE, H., 1981. Een bijzondere molluskenfauna in het Liedekerkebos. *De Wielewaal*, **47**: 438-440, 1 fig.
- DE WILDE, J.J.A., 1983. Notes on the *Arion hortensis* complex in Belgium (Mollusca, Pulmonata: Arionidae). *Annalen van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Dierkunde*, **113** (1): 87-96, figs 1-4.
- DE WILDE, J.J., 1986. Further notes on the species of the *Arion hortensis* complex in Belgium (Mollusca, Pulmonata: Arionidae). *Annalen van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Dierkunde*, **116** (1): 71-74, maps 1-2.
- DE WILDE, J.J., MARQUET, R. & VAN GOETHEM, J.L., 1986. Voorlopige Atlas van de landslakken van België / Atlas provisoire des gastéropodes terrestres de la Belgique. Uitgave Patrimonium, K.B.I.N., Brussel, 285 pp., 133 maps.
- DE WILDE, J.J., VAN GOETHEM, J.L. & GODDEERIS, B., 1985. Een albino-exemplaar van *Lehmannia marginata* (MÜLLER, 1774) in België (Mollusca, Pulmonata, Limacidae). *Gloria Maris*, **24** (1): 11-14, figs 1-2.
- DE WILDE, J.J., VAN GOETHEM, J.L. & MARQUET, R., 1983. Over de verspreiding, de uitbreiding en de oecologie van *Boettgerilla pallens* SIMROTH, 1912 in België. *Studiedocumenten van het K.B.I.N.*, **12**: 1-31, figs 1-4, kaarten 1-43.
- DE WILDE, J.J., VAN GOETHEM, J.L. & MARQUET, R., 1986a. Distribution and dispersal of *Boettgerilla pallens* SIMROTH 1912 in Belgium (Gastropoda, Pulmonata, Boettgerillidae). *Proceedings of the Eighth International Malacological Congress, Budapest*: 63-68, maps 1-26.
- DE WILDE, J.J., VAN GOETHEM, J.L. & MARQUET, R., 1986b. The distribution of the species of the genus *Deroceras* RAFINESQUE, 1820 in Belgium (Gastropoda, Pulmonata, Agriolimacidae). *Bulletin van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Biologie*, **56**: 137-148, verspreidingskaarten 1-65.
- DUMOULIN, E., 1983. De verspreiding van *Cerastoderma glaucum* (POIRET, 1789) langs de Vlaamse en Zeeuwsvlaamse kust. *De Strandvlo*, **3** (1): 3-9, fig. 1.
- DUMOULIN, E., 1985. Een aanvullende reactie op de 'Lijst van de recente niet-mariene mollusken van België'. *De Strandvlo*, **5** (3): 66-68.
- DUMOULIN, E., 1986. Naar aanleiding van een determinatietabel voor land- en zoetwatermollusken. *De Strandvlo*, **6** (2): 50-59, figs 1-15.
- DUMOULIN, E., ter perse. *Cochlicella barbara* (LINNAEUS, 1758) herontdekt in België en nieuw voor Nederland (Gastropoda Pulmonata: Helicidae). *Bacteria*, **52**.

- ELLIS, A.E., 1978. British Freshwater Bivalve Mollusca. *Synopses of the British Fauna (New Series)*, Academic Press London, **11**: 1-109, figs 1-39, pls 1-15.
- EVANS, N.J., 1986. An investigation of the status of the terrestrial slugs *Arion ater ater* (L.) and *Arion ater rufus* (L.) (Mollusca, Gastropoda, Pulmonata) in Britain. *Zoologica Scripta*, **15** (4): 313-322, figs 1-10.
- FALKNER, G., 1981. Vier bemerkenswerte kulturfolgende Schneckenarten in Hildesheim-Ochtersum. *Mitteilungen zoologischen Gesellschaft Braunau*, **3** (13/15): 391-396, figs 1-5.
- FALKNER, G., 1982. Zur Problematik der Gattung *Trichia* (Pulmonata, Helicidae) in Mitteleuropa. *Mitteilungen der deutschen malakozoologischen Gesellschaft*, **3**, suppl., 30-33.
- FALKNER, G., 1984. *Stagnicola palustris* (O.F. MÜLLER, 1774) vom Originalfundort (Basommatophora: Lymnaeidae). *Heldia*, **1** (1): 15-21.
- FALNIOWSKI, A., 1980. The anatomical determination of Polish *Lymnaeidae* (Mollusca, Basommatophora). *Acta Hydrobiologica*, **22** (3): 327-335, figs 1-28.
- FALNIOWSKI, A., 1983. Notes on the variability of *Marstoniopsis scholtzi* (A. SCHMIDT, 1856), with its possible taxonomic implications (Prosobranchia, Hydrobioidea). *Basteria*, **47** (5/6): 155-159, figs 1-20.
- FOLTZ, D.W., OCHMAN, H., JONES, J.S., EVANGELISTI, S.M. & SELANDER, R.K., 1982. Genetic population structure and breeding systems in arionid slugs (Mollusca: Pulmonata). *Biological Journal of the Linnean Society*, **17**: 225-241.
- FORCART, L., 1965. New researches on *Trichia hispida* (LINNAEUS) and related forms. *Proceedings of the First European Malacological Congress, London, Published by the Conchological Society of Great Britain and Ireland and the Malacological Society of London*: 79-93, figs 1-2, maps 1-4, pls 2-3.
- GASCOIGNE, T., 1975. A field guide to the British Limapontiidae and *Alderia modesta* LOVÉN (Gastropoda: sub-class Opisthobranchia, order Sacoglossa). *Journal of Conchology*, **28** (6): 359-364, figs 1-2.
- GITTENBERGER, E., BACKHUYS, W. & RIPKEN, Th.E.J., 1984. De landslakken van Nederland. *Uitgave van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging*, **37**: 1-184, figs 1-102.
- GIUSTI, F., 1973. Notulae Malacologicae XVIII. I molluschi terrestri e salmastri delle Isole Eolie. *Lavori della Società Italiana di Biogeografia*, N.S., **3**: 113-306, talrijke figs.
- GIUSTI, F., 1976. Notulae Malacologicae XXIII. I molluschi terrestri, salmastri e d'acqua dolce dell'Elba, Giannutri e scogli minori dell'Arcipelago Toscano. Conclusioni generali sul popolamento malacologico dell'Arcipelago toscano e descrizione di una nuova specie. Studi sulla riserva naturale dell'isola di Amontecristo, IV. *Lavori della Società Italiana di Biogeografia*, N.S., **5**: 99-355, talrijke figs.

- GIUSTI, F., 1986. Notulae Malacologicae, XXXIV. Again on the taxonomic status of *Deroceras panormitanum* (LESSONA & POLLONERA, 1882), *Deroceras pollonerai* (SIMROTH, 1889) and *Deroceras caruanai* (POLLONERA, 1891) (Gastropoda: Pulmonata) (1). *Bollettino Malacologico*, **22** (1-4): 57-64, figs 1-3.
- GLÖER, P., MEIER-BROOK, Cl. & OSTERMANN, O., 1987. Süßwassermollusken. *Deutscher Jugendbund für Naturbeobachtung*, 85 pp., talrijke figs.
- HAAS, F., 1969. Superfamilia Unionacea. *Das Tierreich*, **88**: I-X, 1-663, figs 1-5.
- HERKLOTS, J.A., 1859. Natuurlijke Historie van Nederland. De dieren van Nederland. Weekdieren. Haarlem, A.C. KRUSEMAN, 258 pp., talrijke figs, 20 pls.
- HOPKINSON, J., 1907. Dates of Publication of the Separate Parts of Gmelin's Edition (13th) of the 'Systema Naturae' of Linnaeus. *Proceedings of the Zoological Society of London*, **69**: 1035-1037.
- HUBENDICK, B., 1951. *Anisus spirorbis* and *A. leucostomus* (Moll. Pulm.), a critical comparison. *Arkiv för Zoologi*, **2**(9): 551-557, figs 1-4, 1 pl.
- HUDEC, V. & BRABENEC, J., 1966. Neue Erkenntnisse über die Schnecken der Gesamtart *Galba palustris* (MÜLL., 1774) aus der Tschechoslowakei. *Folia Parasitologica*, **13**: 132-143, figs 1-3, pls 1-2.
-
- INTERNATIONAL CODE OF BOTANICAL NOMENCLATURE, 1978.
Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht. *Regnum vegetabile*, **97**, 457 pp.
- INTERNATIONAL CODE OF ZOOLOGICAL NOMENCLATURE, Third edition, 1985.
International Trust for Zoological Nomenclature in association with British Museum (Natural History) London. University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 338 pp.
-
- JACKIEWICZ, M., 1959. *Badania nad zmiennoscia i stanowiskiem systematycznym Galba palustris* O.F. MÜLL. [Investigations on the variability and systematic position of *Galba palustris* O.F. MÜLLER]. *The Poznan Society of Friends of Science, Publications of the Section of Biology*, **19** (3): 1-54, figs 1-2, pls 1-25, 1 map [met Engelse samenvatting].
- KEPPENS, M., 1987. Verspreidingsonderzoek naar de land- en zoetwatermollusken in het Dendermondse. Scriptie voorgedragen tot het bekomen van het diploma van geaggregeerde van het Lager Secundair Onderwijs, Bisschoppelijke Normaalschool, Sint-Niklaas, 358 pp., talrijke figs + kaarten.
- KERNEY, M.P. & CAMERON, R.A.D., 1980. Elseviers slakkengids. Elsevier, Amsterdam & Brussel, 310 pp., 1000 figs, 76 verspreidingskaarten.
(Nederlandse bewerking van E. GITTENBERGER)
- KERNEY, M.P., CAMERON, R.A.D. & JUNGBLUTH, J.H., 1983. Die Landschnecken Nord- und Mitteleuropas. Verlag Paul PAREY. Hamburg & Berlin, 384 pp., 890 figs, 368 verspreidingskaarten.

- KUIPER, J.G.J., 1983. The Sphaeriidae of Australia. *Basteria*, **47** (1/4): 3-52, figs 1-100.
- KUIPER, J.G.J., 1986a. Voortaan weer de naam Sphaeriidae in plaats van Pisidiidae. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging*, **232**: 189-190.
- KUIPER, J.G.J., 1986b. De verspreiding der Sphaeriidae in Nederland. *Basteria*, **50** (4/6): 155-176, figs 1-23.
- KUIPER, J.G.J., 1987. Over gelukte en mislukte tekeningen van Pisidiums. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging*, **237**: 297-304, figs 1-30.
- MARELLI, D.C. & GRAY, S., 1983. Conchological Redescriptions of *Mytilopsis sallei* and *Mytilopsis leucophaeta* of the Brackish Western Atlantic (Bivalvia: Dreissenidae). *The Veliger*, **25** (3): 185-193, figs 1-8.
- MARELLI, D.C. & GRAY, S., 1985. Comments on the status of recent members of the genus *Mytilopsis* (Bivalvia: Dreissenidae). *Malacological Review*, **18** (1/2): 117-122, figs 1-3.
- MARQUET, R., 1982. Studie over de verspreiding en de ecologie van de Belgische landmollusken. Doctoraatsproefschrift U.I.A., 567 pp., 435 bijlagen.
- MARQUET, R., 1983. An interesting molluscan fauna in Bévercé (Belgium), with notes on *Acicula polita* (HARTMANN, 1840), new to the Belgian fauna (Mollusca: Gastropoda). *Annalen van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Dierkunde*, **113** (1): 81-86, figs 1-2.
- MARQUET, R., 1985a. The land molluscs of the Antwerp harbour area, with a new record of *Ceriuella cespitum* (DRAPARNAUD, 1801) for western Europe. *Basteria*, **49** (1/3): 3-10, figs 1-3.
- MARQUET, R., 1985b. An intensive zoogeographical and ecological survey of the land mollusca of Belgium: aims, methods and results (Mollusca: Gastropoda). *Annalen van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Dierkunde*, **115** (2): 165-175, figs 1-2.
- MARQUET, R., 1987. Een zoögeografische en oecologische studie van de Belgische landslakkenfauna: methoden, materiaal en resultaten. *Studie-documenten van het K.B.I.N.*, **35**: 1-26, kaarten 1-12.
- MARQUET, R., DE WILDE, J.J. & VAN GOETHEM, J.L., 1987. Enkele besluiten uit de 'Voorlopige Atlas van de landslakken van België'. *Gloria Maris*, **26** (4): 65-75, figs 1-24.
- MARS, P., 1951. Essai d'interprétation des formes généralement groupées sous le nom de *Cardium edule* LINNÉ. *Bulletin du Muséum d'Histoire Naturelle de Marseille*, **11**: 1-31, pls 1-4.
- MCCRACKEN, G.F. & SELANDER, R.K., 1980. Self-fertilization and monogenic strains in natural populations of terrestrial slugs. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the U.S.A.*, **77**: 684-688.
- MEIER-BROOK, C.I., 1983. Taxonomic studies on *Gyraulus* (Gastropoda: Planorbidae). *Malacologia*, **24** (1/2): 1-113, figs 1-116.

- MEIER-BROOK, C.I., 1986. The question of subgrouping in *Pisidium* (Eulamelli-branchiata: Sphaeriidae). *Proceedings of the Eight International Malacological Congress, Budapest*, pp. 157-160, figs 1-4.
- MEINERT, W. & KINZELBACH, R., 1985. Die Limnischen Schnecken und die Muscheln von Rheinland-Pfalz (Mollusca: Gastropoda et Bivalvia). *Mainzer Naturwissenschaftliches Archiv*, **4**: 1-58, figs 1-68.
- MELVILLE, R.V. & SMITH, J.D.D., 1987. Official Lists and Indexes of Names and Works in Zoology. The International Trust for Zoological Nomenclature, London, 366 pp.
- MOL, A.W.M., 1984. Limnofauna Neerlandica. Een lijst van meercellige ongewervelde dieren aangetroffen in binnenwateren van Nederland. *Nieuwsbrief European Invertebrate Survey - Nederland*, **15**: 1-124.
- NAGGS, F., 1983. *Perforatella*: the helicid snail newly recorded in Britain and other genera commonly confused with *Trichia*. *Journal of Conchology*, **31** (4): 201-206, figs 1-3.
- NAGGS, F., 1985. Some preliminary results of a morphometric multivariate analysis of the *Trichia* (Pulmonata: Helicidae) species groups in Britain. *Journal of Natural History*, **19**: 1217-1230, figs 1-12.
- NORDSIECK, H., 1987. Revision des Systems der Helicoidea (Gastropoda: Stylommatophora). *Archiv für Molluskenkunde*, **118** (1-3): 9-50, figs 1-31.
- NOTENBOOM, J. & WINTER, A.J. de, 1983. *Avenionia brevis roberti* BOETERS (Prosobranchia, Hydrobiidae) in the Netherlands, with notes on its habitat. *Basteria*, **47** (5/6): 149-153, figs 1-3.
- PERRIN, N., HONSBERGER, P. & PONTET, A., 1984. Approche biochimique et morphologique des espèces du genre *Trichia* (Helicidae, Gastropoda) de Suisse occidentale. *Revue suisse de Zoologie*, **91** (2): 483-495, figs 1-4
- PIECHOCKI, A., 1979. Mięczaki (Mollusca) ślimaki (Gastropoda). *Fauna Słodkowodna Polski*, **7**: 1-187, figs 1-92.
- POKRYSZKO, B.M., 1987. European *Columella* Reconsidered (Gastropoda, Pulmonata, Vertiginidae). *Malakologische Abhandlungen Staatliches Museum für Tierkunde Dresden*, **12** (1): 1-12, figs 1-6.
- RADOMAN, P., 1979. Once again on the relations of *Helix stagnorum* GMELIN 1791 and *Turbo ventrosus* MONTAGU 1803. *Bulletin du Muséum d'Histoire Naturelle, Série B*, **34**: 201-205, figs 1-2.
- RAPPÉ, G., 1977. Slakken in en om Torgny. *Stentor, Gent*, **13** (2): 4-16, figs.
- REISCHUTZ, P.L., 1978. Bemerkungen zu *Deroceras klemmi* GROSSU, 1972 (Moll., Gastropoda, Limacidae). *Mitteilungen Abteilung Zoologie Landesmuseum Joanneum, Graz*, **7** (1): 39-44, 3 figs.
- RIEDEL, A. & WIKTOR, A., 1974. Arionacea. Ślimaki krępałkowate i ślinikowate (Gastropoda: Stylommatophora). *Fauna Polski*, **2**: 1-139, figs 1-175.

- RISCH, P., 1987. Bijdrage tot de systematiek van enkele soorten van het genus *Arion* FÉRUSAC (Mollusca: Pulmonata). Licentiaatsverhandeling, U.I.A., 43 pp., 34 figs.
- SEVO, S., 1974. Note sur la répartition en Belgique de trois mollusques gastéropodes terrestres peu connus: *Acme inchoata* (Prosobranches, Acmidae), *Abida frumentum* (Stylommatophores, Vertiginidae) et *Alexia denticulata* (Basommatophores, Ellobiidae). *Malacological Review*, 7: 1-14, figs 1-11.
- SHERBORN, C., 1902. *Index Animalium*. University Press, Cambridge, 1195 pp.
- SWENNEN, C., 1961. Data on distribution, reproduction and ecology of the nudibranchiate molluscs occurring in the Netherlands. *Netherlands Journal of Sea Research*, 1 (1/2): 191-240.
- SWENNEN, C., 1987. De Nederlandse zeenaaktslakken. *Wetenschappelijke Mededelingen van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging*, 183: 1-52, talrijke figs.
- THOMPSON, T.E., 1976. Biology of Opisthobranch Molluscs. Vol. I. *The Ray Society, London*, 151, 1-207, figs 1-106.
- THOMPSON, T.E. & BROWN, G.H., 1976. British Opisthobranch Molluscs (Mollusca: Gastropoda). Keys and Notes for the Identification of the Species. *Synopses of the British Fauna, New Series, Academic Press London*, 8: 1-203, figs 1-105.
- THOMPSON, T.E. & BROWN, G.H., 1984. Biology of Opisthobranch Molluscs. Vol. II. *The Ray Society, London*, 156, 1-229, figs 1-40, pls 1-41, verspreidingskaarten 1-12.
- VAN BELLE, R.A., 1970. *Isognomostoma isognomostoma* (GMELIN, 1790) een nieuwe landslak voor België. *Gloria Maris*, 6: 117-118, 1 fig. (sic)
- VAN GOETHEM, J., 1972. Contribution à l'étude de *Boettgerilla vermiformis* WIKTOR, 1959 (Mollusca Pulmonata). *Bulletin van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Biologie*, 48 (14): 1-16, figs 1-26, 1 pl.
- VAN GOETHEM, J.L., 1974. Sur la présence en Belgique de *Deroceras caruanae* (POLLONERA, 1891) et de *Deroceras agreste* (LINNAEUS, 1758) (Mollusca, Pulmonata, Limacidae). *Bulletin van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Biologie*, 50 (2): 1-21, figs 1-33, 1 pl.
- VAN GOETHEM, J.L., 1976. Contribution à l'étude de *Lehmannia valentiana* (de FÉRUSAC, 1821) (Mollusca, Pulmonata, Limacidae). *Bulletin van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Biologie*, 51 (5): 1-14, figs 1-16, 1 pl.
- VAN GOETHEM, J.L., 1984. Lijst van de recente niet-mariene mollusken van België. *Studiedocumenten van het K.B.I.N.*, 16: 1-35.
- VAN GOETHEM, J.L. & DE WILDE, J.J., 1985. On the taxonomic status of *Deroceras caruanae* (POLLONERA 1891) (Gastropoda : Pulmonata: Agriolimacidae). *Archiv für Molluskenkunde*, 115 (4/6): 305-309, 1 fig.

- VAN GOETHEM, J.L. & SABLON, R., 1986. *Ferrissia wautieri* (MIROLLI, 1960), a freshwater limpet new to Belgium (Mollusca, Gastropoda, Ancyliidae). *Bulletin van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Biologie*, **56**: 155-157, figs 1-8.
- VAN GOETHEM, J.L., DE WILDE, J.J. & MARQUET, R., 1984. Over de verspreiding in België van de naaktslakken van het genus *Deroceras* RAFINESQUE, 1820 (Mollusca, Gastropoda, Agriolimacidae). *Studiedocumenten van het K.B.I.N.*, **14**: 1-45, figs 1-13, kaarten 1-74.
- VAN GOETHEM, J.L., MUylaERT, A. & TAVERNIER, W., 1979. *Trochoidea elegans* (GMELIN, 1790), een nieuwe soort landslak voor de Belgische fauna (Mollusca, Gastropoda, Helicidae). *Biologisch Jaarboek Dodonaea*, **47**: 140-144, figs 1-3.
- VELDE, G. van der & KESSEL, C.M. van, 1984. Anatomical evidence for the occurrence of *Lymnaea (Galba) palustris* (O.F. MÜLLER, 1774) and *L. (Galba) corvus* (GMELIN, 1778) (Gastropoda: Lymnaeidae) in the Netherlands. *Zoologische Mededelingen*, **58** (22): 341-352, figs 1-5.
- WALDÉN, H.W., 1976. A nomenclatural list of the land Mollusca of the British Isles. *Journal of Conchology*, **29** (1): 21-25.
- WARMOES, Th., 1987. De landslakken van het Belgische deel van de Sint-Pietersberg. *Euglena*, **6** (2): 36-40, figs 1-7.
- WARMOES, Th. & DEVRIESE, R., 1987. Land- en zoetwatermollusken van de Benelux. Uitgave van de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescher-
ming, Gent, 145 pp., talrijke figs.
- WIKTOR, A. & LIKHAREV, I.M., 1979. Phylogenetische Probleme bei Nacktschnecken aus den Familien Limacidae und Milacidae (Gastropoda, Pulmonata). *Proceedings of the Sixth European Malacological Congress, Amsterdam, Malacologia*, **18** (1/2): 123-131, figs 1-7.
- WINTER, A.J. de, 1984a. Over het voorkomen van *Boettgerilla pallens* SIMROTH en *Deroceras panormitanum* (LESSONA & POLLONERA) in Nederland. *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging*, **219**: 1547-1551, 2 figs met erratum figs in: *ibidem*, **221**: 1625.
- WINTER, A.J. de, 1984b. The *Arion hortensis* complex (Pulmonata: Arionidae): designation of types, descriptions, and distributional patterns, with special reference to the Netherlands. *Zoologische Mededelingen*, **59** (1): 1-17, figs 1-16.
- WINTER, A.J. de & VISSER, G.J.M., 1987. *Deroceras agreste* op Terschelling (Gastropoda, Pulmonata, Agriolimacidae). *Basteria*, **51** (1/3): 53-56, figs 1-3.

ENKELE DETERMINATIEWERKEN

Het lijkt mij nuttig om voor de beginnende liefhebber enkele determinatiewerken voor niet-mariene weekdieren van de Belgische fauna op te geven.

Ik heb mij bewust beperkt tot recente en gemakkelijk verkrijgbare werken (in de museumwinkel van het K.B.I.N. en in de meeste boekhandels). In vele gevallen zal voor eenvoudige determinatie Th. WARMOES & H. DEVRIESE (1987) en zeker W. ADAM (1960) kunnen volstaan. Doch het is voor de echte liefhebber beslist noodzakelijk om ook enkele buitenlandse werken aan te schaffen.

Verdere informatie over malacologische literatuur en meer bepaald over gespecialiseerde werken, kan op de afdeling Recente Invertebraten van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen worden bekomen.

ADAM, W., 1960. Mollusques. I. Mollusques terrestres et dulcicoles. *Patrimonium van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, reeks Faune de Belgique*: 1-402, figs 1-163, pls 1-16, col.pls A-D.

CAMERON, R.A.D. & REDFERN, M., 1976. British Land Snails. *Synopses of the British Fauna (New Series)*, Academic Press London, **6**: 1-64, figs 1-31.

ELLIS, A.E., 1978. British Freshwater Bivalve Mollusca. *Synopses of the British Fauna (New Series)*, Academic Press London, **11**: 1-109, figs 1-39, pls 1-15.

GITTENBERGER, E., BACKHUYS, W. & RIPKEN, Th.E.J., 1984. De landslakken van Nederland. *Uitgave van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging*, **37**: 1-184, figs 1-102.

GLÖER, P., MEIER-BROOK, Cl. & OSTERMANN, O., 1987. Süßwassermollusken. Deutscher Jugendbund für Naturbeobachtung, 85 pp., talrijke figs.

GRAHAM, A., 1971. British Prosobranchs. *Synopses of the British Fauna (New Series)*, Academic Press London, **2**: 1-112, figs 1-119.

JANSSEN, A.W. & de VOGEL, E.F., 1965. Zoetwatermollusken van Nederland. *Uitgave van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie*, Amsterdam, 160 pp., talrijke figs.
(Reeds lang uitverkocht maar te raadplegen in bibliotheken)

KERNEY, M.P., CAMERON, R.A.D. & JUNGBLUTH, J.H., 1983. Die Landschnecken Nord- und Mitteleuropas. Verlag Paul PAREY, Hamburg & Berlin, 384 pp., 890 figs, 368 verspreidingskaarten.

KERNEY, M.P. & CAMERON, R.A.D., 1980. Elseviers slakkengids. Elsevier, Amsterdam & Brussel, 310 pp., 1000 figs, 276 verspreidingskaarten.
(Nederlandse bewerking van E. GITTENBERGER)

SWENNEN, C., 1987. De Nederlandse zeenaaktslakken. *Wetenschappelijke Mededelingen van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging*, **183**: 1-52, talrijke figs.

THOMPSON, T.E. & BROWN, G.H., 1976. British Opisthobranch Molluscs (Mollusca: Gastropoda). *Synopses of the British Fauna (New Series)*, Academic Press London, **8**: 1-203, figs 1-105.

WARMOES, Th. & DEVRIESE, R., 1987. Land- en zoetwatermollusken van de Benelux. *Uitgave van de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming*, Gent, 145 pp., talrijke figs.

REGISTER VAN DE NEDERLANDSE NAMEN

aardslak, grote	20	akkerslak, gewone	20
aardslak, tere	20	akkerslak, grauwe	20
aardslak, zwarte	20	akkerslakken	20
aardslakken	20	ammonshorentje	19
achterkieuwigen	12		
barnsteenslak, gewone	17	boomnaaktslak	20
barnsteenslakken	17	boswegslak	18
bijenkorfje	16	brakwaterhorentje	11
blaashorenslak, puntige	13	brakwaterkokkel	25
blaashorenslakken	13	brakwatermossel	25
blindslakje	21	bron-blaashorenslak	13
boerenknoopje	17	buikpotigen	10
diepslak, grote	11	driehoeksmossel	25
diepslak, kleine	11	driehoeksmossels	25
diepslakken	11	drijfhorrentje	11
draaikolk-schijfhorenslak	14	drijfhorrentjes	11
erwtmossel	25	Frygische muts	15
glansslakken	18	glasslakken	18
glashorentje	18		
hartschelpen	25	heideslak, gewone	22
haverkorrel	16	hoornschaal, gewone	25
heesterslak	23	hoornschaalen	25
kartuizerslak	23	kielnaaktslakken	19
kelderaardslak	20	kokkels	25
kielnaaktslak, donkere	19	korenkorreltje	16
kielnaaktslak, zwarte	19	kristalslakje	18
landlongslakken	15	leverbotslakje	13
langhalsakkerslak	20	longslakken	12
levendbarende moerasslakken	10	lookslakje	19
moeraspoelslak	13	mostonnetje	16
moeraslak, spitse	10	muizenootje	13
moeraslak, stompe	10	muizenootje, wit	13
moeraslakken, levendbarende	10	muts, Frygische	15

naaktkieuwigen	12	oorslakken	12
nerietslakken	10		
pluimdrager, platte	10	poelslak, slanke	13
pluimdragers	10	poelslakken	13
poelslak, gewone	13	posthoornslak	15
poelslak, grote	13	posthoorntje	15
poelslak, oorvormige	13	posthorenslak	15
poelslak, ovale	13		
riempje	14	rivierparelmossel	24
rivierfijnschaal	25		
schijfhorenslak, gekielde	14	slakken	10
schijfhorenslak, geronde	14	speldeknopje	17
schijfhorenslak, gewone	14	spoelhorenslak, gladde	21
schijfhorenslak, glanzige	15	spoelhorenslak, kleine	21
schijfhorenslak, vlakke	14	spoelhorenslakken	21
schijfhorenslak, witte	14	steenbikker	23
schijfhorenslakken	14	stekelslakje	16
schildersmossel	24	stroommossel	24
schorshorentje	21	stroommossels	24
segrijnslak	24		
tolslakje	21	tuinslak, witgerande	24
tuinglansslak	19	tuinwegslak	18
tuinslak, bruingerande	24	tweekleppigen	24
tuinslak, gewone	24		
vijvermossel	24	vijverpluimdrager	10
vijvermossels	24	voorkieuwigen	10
wadslakje	11	wegslak, zwarte	17
waterakkerslak	20	wegslakken	17
waterlongslakken	12	wijngaardslak	24
weekdieren	10	wormnaaktslak, gewone	19
wegslak, grauwe	18	wormnaaktslak, grijze	19
wegslak, kleinste	18	wormnaaktslakken	19
wegslak, rode	17		
zoetwaterneriet	10	zwanemossel	24

REGISTER VAN DE WETENSCHAPPELIJKE NAMEN

[synoniemen staan tussen rechte haakjes]

<i>abbreviata</i> , <i>Bythinella</i> (??)	11	<i>Ancylidae</i>	15
<i>Abida</i>	16	<i>Ancylus</i>	15
<i>Acanthinula</i>	16	<i>angustior</i> , <i>Vertigo</i> (66)	15
<i>Acicula</i>	12	<i>Anisus</i>	14
<i>acicula</i> , <i>Cecilioides</i> (132)	21	<i>annularis</i> , <i>Phenacolimax</i>	18
<i>Aciculidae</i>	12	[<i>annularis</i> , <i>Vitrina</i>]	18
[<i>Acme</i>]	12	<i>Anodonta</i>	24
<i>Acroloxidae</i>	13	<i>antivertigo</i> , <i>Vertigo</i> (68)	15
<i>Acroloxus</i>	13	<i>Aplexa</i>	13
<i>acronicus</i> , <i>Gyraulus</i> (??)	14	<i>apricum</i> , <i>Cochlostoma</i> (?)	10
<i>aculeata</i> , <i>Acanthinula</i> (81)	16	<i>arboreus</i> , <i>Zonitoides</i> (S)	19
<i>aculeata</i> , <i>Potamopyrgus</i>		[<i>arborum</i> , <i>Limax</i>]	20
<i>jenkinsi</i> f. (16a)	11	<i>arbustorum</i> , <i>Arianta</i> (163)	23
<i>acuta</i> , <i>Cochlicella</i> (155)	23	[<i>arbustorum</i> , <i>Helicigona</i>]	23
<i>acuta</i> , <i>Physella</i> (34)	13	<i>Archaeogastropoda</i>	10
<i>adspersa</i> , <i>Tenellia</i> (26)	12	<i>arenaria</i> , <i>Catinella</i> (88)	17
<i>Aegopinella</i>	19	<i>Arianta</i>	23
<i>aginnica</i> , <i>Cernuella</i> (149)	22	<i>Arion</i>	17
<i>agreste</i> , <i>Deroceras</i> (128)	20	<i>Arionidae</i>	17
[<i>agrestis</i> , <i>Agriolimax</i>]	20	<i>Armiger</i>	14
[<i>agrestis</i> auct., <i>Agriolimax</i>]	20	<i>aspera</i> , <i>Columella</i> (63)	15
<i>Agriolimacidae</i>	20	<i>aspersa</i> , <i>Helix</i> (169)	24
(<i>Agriolimax</i>)	20	<i>Assimineae</i>	12
<i>albus</i> , <i>Gyraulus</i> (50)	14	<i>Assimineidae</i>	12
[<i>albus</i> var. <i>roffiaeni</i> , <i>Anisus</i>]	14	<i>ater</i> , <i>Arion</i>	17
<i>alderi</i> , <i>Euconulus</i> (131)	21	<i>ater</i> , <i>Arion rufus</i> f.	17
<i>Alderia</i>	12	(<i>Atropidina</i>)	10
[<i>Alexia</i>]	13	[<i>augustiniana</i> auct., <i>Cernuella</i>]	22
(<i>Alinda</i>)	21	<i>auricularia</i> , <i>Lymnaea</i> (39)	13
<i>alliarius</i> , <i>Oxychilus</i> (112)	19	<i>auricularia</i> f. <i>ampla</i> , <i>Lymnaea</i> (39a)	13
<i>annicum</i> , <i>Pisidium</i> (15)	25	<i>avenacea</i> , <i>Chondrina</i> (74)	16
<i>ampla</i> , <i>Lymnaea</i>		<i>Avenionia</i>	11
<i>auricularia</i> f. (39a)	13	<i>Azeca</i>	15
<i>anatina</i> , <i>Anodonta</i> (6)	24		
<i>Balea</i>	21	<i>Bivalvia</i>	24
<i>barbara</i> , <i>Cochlicella</i> (156)	23	<i>Boettgerilla</i>	19
[<i>barbara</i> auct., <i>Cochlicella</i>]	23	<i>Boettgerillidae</i>	19
[<i>barbara</i> auct., <i>Helicella</i>]	23	<i>bourguignati</i> , <i>Avenionia</i> (11)	11
<i>Basommatophora</i>	12	<i>Bradybaena</i>	22
<i>batavus</i> , <i>Unio crassus</i> (4b)	24	<i>Bradybaenidae</i>	22
<i>Bathyomphalus</i>	14	<i>breve</i> , <i>Vitrinobrachium</i> (??)	18
<i>bidentata</i> , <i>Clausilia</i> (135)	21	<i>brevis roberti</i> , <i>Avenionia</i> (12)	11
<i>bidentata</i> , <i>Leucophytia</i> (30)	13	[<i>britannica</i> , <i>Truncatellina</i>]	15
[<i>bidentata</i> , <i>Ovatella</i>]	13	[<i>budapestensis</i> , <i>Milax</i>]	20
<i>biplicata</i> , <i>Balea</i> (141)	21	<i>budapestensis</i> , <i>Tandonia</i> (118)	20
<i>Bithynia</i>	11	<i>Bythinella</i>	11
<i>Bithyniidae</i>	11		

<i>callicratis</i> , <i>Truncatellina</i> (65)	15	[<i>cochleata</i> , <i>Dreissena</i>]	25
[<i>candidans</i> , <i>Helicella</i>]	22	<i>Cochlicella</i>	23
<i>Candidula</i>	22	<i>Cochlicopa</i>	15
[<i>candidula</i> , <i>Helicella</i>]	22	Cochlicopidae	15
<i>cantiana</i> , <i>Monacha</i> (158)	23	<i>Cochlodina</i>	21
[<i>cantiana</i> , <i>Theba</i>]	23	<i>Cochlostoma</i>	10
[<i>caperata</i> , <i>Candidula</i>]	22	<i>Columella</i>	15
Cardiidae	25	<i>columella</i> , <i>Pseudosuccinea</i> (S)	14
[<i>Cardium</i>]	25	<i>complanatus</i> , <i>Hippeutis</i> (53)	14
(<i>Carinarion</i>)	18	[<i>concinna</i> , <i>Trichia</i>]	23
<i>carinata</i> , <i>Potamopyrgus</i>		<i>confusa</i> , <i>Pseudamnicola</i> (15)	11
<i>jenkinsi</i> f. (16b)	11	<i>Congerina</i>	25
<i>carinatus</i> , <i>Planorbis</i> (45)	14	<i>contectus</i> , <i>Viviparus</i> (2)	10
<i>cartusiana</i> , <i>Monacha</i> (157)	23	<i>contortus</i> , <i>Bathyomphalus</i> (49)	14
[<i>cartusiana</i> , <i>Theba</i>]	23	<i>contracta</i> , <i>Vitrea</i> (105)	18
<i>caruanae</i> , <i>Deroceras</i> (129)	20	<i>corneum</i> , <i>Sphaerium</i> (11)	25
<i>Carychium</i>	12	<i>corneus</i> , <i>Planorbarius</i> (55)	15
<i>casertanum</i> , <i>Pisidium</i> (16)	25	(<i>Corru</i>)	24
<i>casertanum</i> f. <i>ponderosa</i> ,		<i>corvus</i> , <i>Lymnaea</i> (37)	13
<i>Pisidium</i> (16a)	25	<i>costata</i> , <i>Vallonia</i> (79)	16
<i>Catinella</i>	17	[<i>costellata</i> , <i>Vallonia</i>]	16
<i>Cecilioides</i>	21	<i>crassus</i> , <i>Unio</i> (4)	24
<i>cellarius</i> , <i>Oxychilus</i> (111)	19	<i>crassus batavus</i> , <i>Unio</i> (4b)	24
<i>Cepaea</i>	24	<i>crassus crassus</i> , <i>Unio</i> (4a)	24
<i>Cerastoderma</i>	25	[<i>crassus nanus</i> , <i>Unio</i>]	24
<i>Cernuella</i>	22	<i>crista</i> , <i>Armiger</i> (52)	14
<i>cespitem</i> , <i>Cernuella</i> (152)	22	<i>crista</i> f. <i>cristatus</i> , <i>Armiger</i> (52b)	14
[<i>cespitem</i> , <i>Helicella</i>]	22	<i>crista</i> f. <i>nautileus</i> , <i>Armiger</i> (52a)	14
[<i>cespitem</i> auct., <i>Helicella</i>]	22	<i>crista</i> f. <i>spinulosus</i> , <i>Armiger</i> (52c)	14
<i>chinensis</i> , <i>Gyraulus</i> (??)	14	<i>cristata</i> , <i>Valvata</i> (4)	10
<i>Chondrina</i>	16	<i>cristatus</i> , <i>Armiger</i> <i>crista</i> f. (52b)	14
Chondrinidae	16	<i>crystallina</i> , <i>Vitrea</i> (104)	18
<i>Chondrula</i>	17	(<i>Crystallus</i>)	18
(<i>Cincinna</i>)	10	Cyclophoridae	10
<i>cinereoniger</i> , <i>Limax</i> (121)	20	<i>cygnea</i> , <i>Anodonta</i> (5)	24
<i>circumscriptus</i> , <i>Arion</i> (95)	18	<i>cygnea</i> f. <i>zellensis</i> , <i>Anodonta</i> (5a)	24
<i>circumscriptus</i> -complex, <i>Arion</i>	18	<i>cylindracea</i> , <i>Lauria</i> (77)	16
<i>Clausilia</i>	21	<i>cylindrica</i> , <i>Truncatellina</i> (64)	15
Clausiliidae	21	[<i>cylindrica</i> , <i>Vertigo</i>]	16
<i>cochleata</i> , <i>Congerina</i> (10)	25	(<i>Cyrenastrum</i>)	25
<i>decollata</i> , <i>Rumina</i>	6	<i>Discus</i>	17
[<i>denticulata</i> , <i>Alexia</i>]	13	<i>distinctus</i> , <i>Arion</i> (99)	18
<i>depressa</i> , <i>Limapontia</i> (25)	12	<i>doliolum</i> , <i>Sphyradium</i> (72)	16
<i>depressa</i> var. <i>pellucida</i> ,		[<i>draparnaldi</i> , <i>Oxychilus</i>]	19
<i>Limapontia</i> (25a)	12	<i>draparnaudi</i> , <i>Oxychilus</i> (110)	19
<i>Deroceras</i>	20	<i>Dreissena</i>	25
<i>detrita</i> , <i>Zebrina</i> (?)	17	Dreissenidae	25
<i>diaphana</i> , <i>Eucobresia</i> (102)	18	<i>dubia</i> , <i>Clausilia</i> (136)	21
(<i>Disculifer</i>)	14	<i>dunkeri</i> , <i>Bythinella</i> (13)	11
<i>edentula</i> , <i>Columella</i> (62)	15	<i>elegans</i> , <i>Pomatias</i> (7)	11
[<i>elegans</i> , <i>Helicella</i>]	22	<i>elegans</i> , <i>Trochoidea</i> (?)	22
<i>elegans</i> , <i>Oxyloma</i> (86)	17	Ellobiidae	12

<i>elongata</i> , <i>Pseudanodonta</i> (7)	24	<i>Euconulus</i>	21
[<i>elongata</i> , <i>Vitrina</i>]	18	<i>Euglandina</i>	6
[<i>Embletonia</i>]	12	[<i>Eulota</i>]	22
<i>Ena</i>	17	<i>Euomphalia</i>	23
Endodontidae	17	[<i>Euparypha</i>]	24
Enidae	17	[<i>europaea</i> , <i>Testacella</i>]	22
<i>enniensis</i> , <i>Vallonia</i> (?)	16	<i>excavatus</i> , <i>Zonitoides</i> (115)	19
[<i>ericetorum</i> , <i>Helicella</i>]	22	<i>excentrica</i> , <i>Vallonia</i> (80)	16
<i>Euobresia</i>	18	<i>explanata</i> , <i>Ceruellla</i>	6
Euconulidae	21		
<i>fasciatus</i> , <i>Arion</i> (??)	18	<i>fontinalis</i> , <i>Physa</i> (33)	13
[<i>fasciatus</i> auct., <i>Viviparus</i>]	10	[<i>frumentum</i> , <i>Abida</i>]	16
<i>Ferrissia</i>	15	<i>frumentum</i> , <i>Granaria</i> (?)	16
Ferussaciidae	21	[<i>Fruticicola</i>]	22
<i>flavus</i> , <i>Limax</i> (122)	20	<i>fruticum</i> , <i>Bradybaena</i> (144)	22
<i>fluviatilis</i> , <i>Ancylus</i> (56)	15	<i>fulvus</i> , <i>Euconulus</i> (130)	21
<i>fluviatilis</i> , <i>Theodoxus</i> (1)	10	<i>fusca</i> , <i>Acicula</i> (22)	12
[<i>fontanus</i> , <i>Hippeutis</i>]	14		
<i>gagates</i> , <i>Milax</i> (117)	19	<i>glaucum</i> , <i>Cerastoderma</i> (8)	25
(<i>Galba</i>)	13	<i>glutinosa</i> , <i>Myxas</i> (43)	13
(<i>Gallandia</i>)	18	<i>goodalli</i> , <i>Azeca</i> (58)	15
Gastropoda	10	[<i>gracilis</i> , <i>Milax</i>]	20
[<i>geyeri</i> , <i>Helicella</i>]	23	<i>Granaria</i>	16
<i>geyeri</i> , <i>Trochoidea</i> (154)	23	<i>Granopupa</i>	16
<i>gigaxii</i> , <i>Candidula</i> (147)	22	<i>granum</i> , <i>Granopupa</i> (?)	16
[<i>gigaxii</i> , <i>Helicella</i>]	22	<i>grayana</i> , <i>Assimineae</i> (21)	12
<i>glabra</i> , <i>Lymnaea</i> (38)	13	<i>Gyraulus</i>	14
<i>haliotidea</i> , <i>Testacella</i> (143)	22	Heterodonta	25
<i>hammonis</i> , <i>Nesovitrea</i> (106)	19	<i>hibernicum</i> , <i>Pisidium</i> (26)	26
[<i>hammonis</i> , <i>Perpolita</i>]	19	<i>Hippeutis</i>	14
[<i>hammonis</i> , <i>Retinella</i>]	19	[<i>hispidia</i> , <i>Fruticicola</i>]	23
<i>heldi</i> , <i>Vertigo</i> (?)	16	[<i>hispidia</i> , <i>Hygromia</i>]	23
<i>Helicella</i>	22	<i>hispidia</i> , <i>Trichia</i> (161)	23
Helicidae	22	<i>hortensis</i> , <i>Arion</i> (98)	18
<i>Helicigona</i>	23	<i>hortensis</i> , <i>Cepaea</i> (168)	24
<i>Helicodiscus</i>	17	[<i>hortensis</i> auct., <i>Arion</i>]	18
<i>Helicodontia</i>	23	<i>hortensis</i> -complex, <i>Arion</i>	18
[<i>Helicolimax</i>]	18	[<i>Hyalina</i>]	18
<i>Helicopsis</i>	23	<i>Hydrobia</i>	11
<i>Helix</i>	24	Hydrobiidae	11
<i>helveticus</i> , <i>Oxychilus</i> (113)	19	[<i>Hygromia</i>]	23
<i>henslowianum</i> , <i>Pisidium</i> (24)	26	<i>hypnorum</i> , <i>Aplexa</i> (32)	13
[<i>heripensis</i> , <i>Helicella</i>]	22		
[<i>incarnata</i> , <i>Monacha</i>]	23	[<i>inchoata</i> , <i>Acme</i>]	12
<i>incarnata</i> , <i>Perforatella</i> (159)	23	[<i>insularis</i> , <i>Milax</i>]	19
[<i>incarnata</i> , <i>Zenobiella</i>]	23	<i>intermedius</i> , <i>Arion</i> (100)	18

<i>intersecta</i> , <i>Candidula</i> (146)	22	<i>Isognomostoma</i>	23
[<i>intersecta</i> , <i>Helicella</i>]	22	<i>isognomostoma</i> , <i>Isognomostoma</i> (165)	23
[<i>Iphigena</i>]	21	<i>itala</i> , <i>Helicella</i> (153)	22
<i>Jaminia</i>	17	<i>jenkinsi</i> f. <i>carinata</i> ,	
<i>jenkinsi</i> , <i>Potamopyrgus</i> (16)	11	<i>Potamopyrgus</i> (16b)	11
<i>jenkinsi</i> f. <i>aculeata</i> ,		<i>jonica</i> , <i>Cernuella</i> (150)	22
<i>Potamopyrgus</i> (16a)	11		
[<i>klemmi</i> , <i>Deroceras</i>]	20	(<i>Kobeltia</i>)	18
<i>Laciniaria</i>	21	<i>leucostomus</i> , <i>Anisus</i> (46)	14
<i>lacustre</i> , <i>Musculium</i> (14)	25	Limacidae	20
<i>lacustris</i> , <i>Acroloxus</i> (31)	13	(<i>Limacus</i>)	20
[<i>lacustris</i> , <i>Viviparus</i>]	10	<i>Limapontia</i>	12
<i>laeve</i> , <i>Deroceras</i> (126)	20	Limapontiidae	12
[<i>laevis</i> , <i>Agriolimax</i>]	20	<i>Limax</i>	20
<i>laevis</i> , <i>Gyraulus</i> (51)	14	[<i>lineata</i> auct., <i>Acme</i>]	12
[<i>lamarcki</i> , <i>Cardium</i>]	25	<i>lineolata</i> , <i>Macrogastra</i> (138)	21
<i>lamellata</i> , <i>Spermodea</i> (??)	16	<i>Lithoglyphus</i>	11
<i>laminata</i> , <i>Cochlodina</i> (133)	21	<i>lothari</i> , <i>Deroceras</i> (??)	20
<i>lapicida</i> , <i>Helicigona</i> (164)	23	<i>lubrica</i> , <i>Cochlicopa</i> (59)	15
<i>Lauria</i>	16	<i>lubrica</i> -complex, <i>Cochlicopa</i>	15
<i>leachii</i> , <i>Bithynia</i> (20)	11	<i>lubricella</i> , <i>Cochlicopa</i> (60)	15
<i>Lehmanna</i>	20	[<i>lucidus</i> , <i>Oxychilus</i>]	19
<i>Leucophytia</i>	13	<i>lusitanicus</i> , <i>Arion</i> (94)	17
(<i>Leucostigma</i>)	21	<i>Lymnaea</i>	13
<i>leucostigma</i> , <i>Papillifera</i>	21	Lymnaeidae	13
<i>Macrogastra</i>	21	Mesogastropoda	10
[<i>macrostoma</i> , <i>Valvata</i>]	10	(<i>Microarion</i>)	18
<i>major</i> , <i>Phenacolimax</i> (103)	18	Milacidae	19
[<i>major</i> , <i>Vitrina</i>]	18	<i>Milax</i>	19
<i>Malacolimax</i>	20	<i>milium</i> , <i>Pisidium</i> (17)	25
(<i>Malino</i>)	20	<i>milium</i> f. <i>pulchelloides</i> ,	
[<i>Margaritana</i>]	24	<i>Pisidium</i> (17a)	25
<i>Margaritifera</i>	24	<i>minimum</i> , <i>Carychium</i> (27)	12
[<i>margaritifera</i> , <i>Margaritana</i>]	24	[<i>minutissima</i> , <i>Vertigo</i>]	15
<i>margaritifera</i> , <i>Margaritifera</i>		<i>modesta</i> , <i>Alderia</i> (24)	12
[<i>margaritifera</i> , <i>Unio</i>]	24	<i>moitessierianum</i> , <i>Pisidium</i> (25)	26
Margaritiferidae	24	Mollusca	10
<i>marginata</i> , <i>Lehmanna</i> (124)	20	<i>Monacha</i>	23
[<i>marginatus</i> , <i>Milax</i>]	20	(<i>Monachoides</i>)	23
[<i>marginatus</i> , <i>Planorbis</i>]	14	<i>montana</i> , <i>Ena</i> (82)	17
[<i>maritima</i> , <i>Helicella</i>]	22	<i>moulinsiana</i> , <i>Vertigo</i> (69)	16
<i>Marstoniopsis</i>	11	<i>muscorum</i> , <i>Pupilla</i> (75)	16
<i>maximus</i> , <i>Limax</i> (120)	20	<i>Musculium</i>	25
<i>Melanoides</i>	12	[<i>myosotis</i> , <i>Alexia</i>]	13
[<i>menkeana</i> , <i>Azeca</i>]	15	[<i>myosotis</i> , <i>Phytia</i>]	13
[<i>meridionale</i> , <i>Deroceras</i>]	20	<i>myosotis</i> , <i>Ovatella</i> (29)	13
(<i>Mesarion</i>)	18	<i>Myxas</i>	13

[<i>nanus</i> , <i>Unio crassus</i>]	24	<i>nigricans</i> , <i>Milax</i> (??)	19
<i>naticoides</i> , <i>Lithoglyphus</i> (18)	11	<i>nitens</i> , <i>Aegopinella</i> (109)	19
<i>nautilicus</i> , <i>Armiger crista</i> f. (52a)	14	<i>nitens</i> , <i>Cochlicopa</i>	15
<i>neglecta</i> , <i>Cernuella</i> (151)	22	[<i>nitens</i> , <i>Retinella</i>]	19
[<i>neglecta</i> , <i>Helicella</i>]	22	<i>nitida</i> , <i>Segmentina</i> (54)	15
<i>neglecta</i> , <i>Hydrobia</i> (??)	11	<i>nitidula</i> , <i>Aegopinella</i> (108)	19
<i>nemoralis</i> , <i>Cepaea</i> (167)	24	[<i>nitidula</i> , <i>Retinella</i>]	19
Neritidae	10	<i>nitidum</i> , <i>Pisidium</i> (18)	25
<i>Nesovitrea</i>	19	<i>nitidus</i> , <i>Zonitoides</i> (114)	19
[<i>nigricans</i> , <i>Clausilia</i>]	21	Nudibranchia	12
<i>oblonga</i> , <i>Succinea</i> (85)	17	Orculidae	16
<i>obscura</i> , <i>Ena</i> (83)	17	(<i>Ortizius</i>)	19
(<i>Obscurella</i>)	10	<i>ovata</i> , <i>Lymnaea</i> (41)	13
<i>oktusale</i> , <i>Pisidium</i> (19)	25	<i>Ovatella</i>	13
[<i>oktusale</i> , <i>Pisidium</i>]	25	<i>owenii</i> , <i>Arion</i>	18
<i>obvia</i> , <i>Helicella</i> (??)	22	<i>Oxychilus</i>	19
<i>obvoluta</i> , <i>Helicodonta</i> (162)	23	<i>Oxyloma</i>	17
Opisthobranchia	12		
Palaeoheterodonta	24	<i>Planorbarius</i>	15
<i>pallens</i> , <i>Boettgerilla</i> (116)	19	Planorbidae	14
[<i>pallida</i> , <i>Embletonia</i>]	12	<i>Planorbis</i>	14
<i>palustris</i> , <i>Lymnaea</i> (36)	13	<i>planorbis</i> , <i>Planorbis</i> (44)	14
<i>palustris-complex</i> , <i>Lymnaea</i>	13	(<i>Plathystimulus</i>)	21
[<i>panormitanum</i> auct., <i>Deroceras</i>]	20	(<i>Platyla</i>)	12
<i>Papillifera</i>	21	<i>plebeia</i> , <i>Trichia</i> (??)	23
<i>parvula</i> , <i>Clausilia</i> (134)	21	<i>plicata</i> , <i>Laciniaria</i> (??)	21
<i>parvus</i> , <i>Gyraulus</i> (??)	14	<i>plicatula</i> , <i>Macrogastera</i> (139)	21
[<i>Paulia</i>]	11	[<i>poirieri</i> , <i>Limax</i>]	20
<i>pellucida</i> , <i>Limapontia</i>		<i>polita</i> , <i>Acicula</i> (23)	12
<i>depressa</i> var. (25a)	12	<i>polymorpha</i> , <i>Dreissena</i> (9)	25
<i>pellucida</i> , <i>Vitrina</i> (101)	18	<i>pomatia</i> , <i>Helix</i> (170)	24
<i>peregra</i> , <i>Lymnaea</i> (40)	13	<i>Pomatias</i>	11
[<i>peregrina</i> , <i>Lymnaea</i>]	14	Pomatiasidae	11
<i>Perforatella</i>	23	<i>ponderosa</i> , <i>Pisidium</i>	
(<i>Peringia</i>)	11	<i>casertanum</i> f. (16a)	25
[<i>Perpolita</i>]	19	<i>Potamopyrgus</i>	11
[<i>personatum</i> , <i>Isognomostoma</i>]	23	[<i>praticola</i> , <i>Euconulus</i>]	21
<i>personatum</i> , <i>Pisidium</i> (20)	25	[<i>profuga</i> , <i>Helicella</i>]	22
<i>perversa</i> , <i>Balea</i> (142)	21	Prosobranchia	10
<i>petronella</i> , <i>Nesovitrea</i> (??)	19	<i>Pseudamnicola</i>	11
[<i>pfeifferi</i> , <i>Succinea</i>]	17	<i>Pseudanodonta</i>	24
<i>Phenacolimax</i>	18	<i>pseudoflavus</i> , <i>Limax</i> (??)	20
<i>Physa</i>	13	<i>pseudosphaerium</i> , <i>Pisidium</i> (??)	26
<i>Physella</i>	13	<i>Pseudosuccinea</i>	14
Physidae	13	(<i>Pseudotrichia</i>)	23
[<i>Phytia</i>]	13	(<i>Pseudovestia</i>)	21
<i>pictorum</i> , <i>Unio</i> (2)	24	<i>pulchella</i> , <i>Vallonia</i> (78)	16
[<i>pisana</i> , <i>Euparypha</i>]	24	<i>pulchella</i> , <i>Valvata</i> (5)	10
<i>pisana</i> , <i>Theba</i> (166)	24	<i>pulchelloides</i> , <i>Pisidium</i>	
<i>piscinalis</i> , <i>Valvata</i>	10	<i>milium</i> f. (17a)	25
<i>piscinalis piscinalis</i> , <i>Valvata</i> (6)	10	<i>pulchellum</i> , <i>Pisidium</i> (21)	25
<i>Pisidium</i>	25	Pulmonata	12

<i>Punctum</i>	17	<i>putris, Succinea</i> (84)	17
<i>Pupilla</i>	16	<i>pygmaea, Vertigo</i> (70)	16
Pupillidae	16	<i>pygmaeum, Punctum</i> (89)	17
<i>pura, Aegopinella</i> (107)	19	<i>Pyramidula</i>	15
[<i>pura, Retinella</i>]	19	Pyramidulidae	15
<i>pusilla, Vertigo</i> (67)	15		
<i>quadridens, Jaminia</i> (??)	17	(<i>Quickella</i>)	17
[<i>radiatula, Perpolita</i>]	19	<i>rossmaessleri, Gyraulus</i> (??)	14
[<i>radiatula, Retinella</i>]	19	[<i>rotundatus, Anisus</i>]	14
(<i>Radix</i>)	13	<i>rotundatus, Discus</i> (90)	17
<i>repentina, Cochlicopa</i>	15	[<i>rubiginosa, Monacha</i>]	23
<i>reticulatum, Deroceras</i> (127)	20	<i>rubiginosa, Perforatella</i> (160)	23
[<i>reticulatus, Agriolimax</i>]	20	<i>runderatus, Discus</i> (91)	17
[<i>Retinella</i>]	19	[<i>rufescens auct., Trichia</i>]	23
<i>riparius, Gyraulus</i> (??)	14	<i>rufus, Arion</i> (93)	17
<i>rivicola, Sphaerium</i> (12)	25	<i>rufus f. ater, Arion</i>	17
[<i>rivierana, Truncatellina</i>]	15	[<i>rugosiuscula, Helicella</i>]	22
<i>roberti, Avenionia brevis</i> (12)	11	<i>Rumina</i>	6
<i>rodnae, Deroceras</i> (??)	21	<i>rupestris, Pyramidula</i> (61)	15
[<i>roffiaeni, Anisus albus</i> var.]	14	<i>rustica, Tandonia</i> (119)	20
<i>rolphii, Macrogastra</i> (140)	21	[<i>rusticus, Milax</i>]	20
<i>rosea, Euglandina</i>	6		
Sacoglossa	12	(<i>Stagnicola</i>)	13
<i>sarsii, Oxyloma</i> (87)	17	<i>stagnorum, Semisalsa</i> (8)	11
<i>scholtzi, Marstoniopsis</i> (17)	11	[<i>steinii, Marstoniopsis</i>]	11
<i>secale, Abida</i> (73)	16	<i>sterrii, Pupilla</i> (76)	16
<i>Segmentina</i>	15	Stiligeridae	12
<i>Semilimax</i>	18	[<i>striata, Helicella</i>]	23
<i>semilimax, Semilimax</i>	18	<i>striata, Helicopsis</i> (??)	23
<i>Semisalsa</i>	11	<i>strigella, Euomphalia</i> (??)	23
<i>septemspirale, Cochlostoma</i> (?)	10	[<i>striolata, Fruticicola</i>]	23
[<i>sericea, Fruticicola</i>]	23	[<i>striolata, Hygromia</i>]	23
<i>silvaticus, Arion</i> (96)	18	<i>striolata, Trichia</i> (?)	23
<i>singleyanus, Helicodiscus</i> (92)	17	[<i>strobeli, Truncatellina</i>]	15
<i>solidum, Sphaerium</i> (13)	25	<i>sturanyi, Deroceras</i> (??)	20
[<i>sowerbyi, Milax</i>]	20	Stylommatophora	15
<i>sowerbyi, Tandonia</i> (??)	19	<i>subfuscus, Arion</i> (97)	18
<i>Spermodea</i>	16	[<i>subrufescens, Hygromia</i>]	23
(<i>Sphaeriastrum</i>)	25	<i>subrufescens, Perforatella</i> (??)	23
Sphaeriidae	25	<i>substriata, Vertigo</i> (71)	16
<i>Sphaerium</i>	25	<i>subtruncatum, Pisidium</i> (22)	25
<i>Sphyradium</i>	16	<i>Succinea</i>	17
<i>spinulosus, Armiger</i>		Succineidae	17
<i>crista</i> f. (52c)	14	(<i>Succinella</i>)	17
<i>spirorbis, Anisus</i> (47)	14	<i>sulcatus, Pomatias</i> (?)	11
[<i>stagnalis, Hydrobia</i>]	11	<i>supinum, Pisidium</i> (23)	26
<i>stagnalis, Lymnaea</i> (42)	13		

<i>Tandonia</i>	19	<i>transversum, Musculium</i> (??)	25
<i>Tenellia</i>	12	<i>Trichia</i>	23
<i>tenellus, Malacolimax</i> (123)	20	[<i>tridens, Azeca</i>]	15
<i>tentaculata, Bithynia</i> (19)	11	<i>tridens, Chondrula</i> (??)	17
<i>tenuilineatum, Pisidium</i> (27)	26	<i>tridentatum, Carychium</i> (28)	12
Tergipedidae	12	<i>triplicata, Pupilla</i> (??)	16
[<i>Tergipes</i>]	12	<i>Trochoidea</i>	22
[<i>terrestris, Helix</i>]	22	<i>Truncatellina</i>	15
<i>Testacella</i>	22	<i>truncatula, Lymnaea</i> (35)	13
Testacellidae	22	<i>tuberculata, Melanoides</i> (S)	12
<i>Theba</i>	24	<i>tumidus, Unio</i> (3)	24
<i>Theodoxus</i>	10	[<i>turricula, Lymnaea</i>]	13
Thiaridae	12		
<i>ulvae, Hydrobia</i> (10)	11	<i>Unio</i>	24
[<i>umbilicatus, Planorbis</i>]	14	Unionidae	24
<i>unifasciata, Candidula</i> (145)	22	Unionoida	24
[<i>unifasciata, Helicella</i>]	22		
<i>valentiana, Lehmannia</i> (125)	20	[<i>villosa, Fruticicola</i>]	23
<i>Vallonia</i>	16	<i>villosa, Trichia</i> (?)	23
Valloniidae	16	<i>virgata, Cernuella</i> (148)	22
<i>Valvata</i>	10	[<i>virgata, Helicella</i>]	22
Valvatidae	10	<i>viridis, Bythinella</i> (14)	11
[<i>variabilis, Helicella</i>]	22	<i>Vitrea</i>	18
Veneroidea	25	<i>Vitrina</i>	18
[<i>ventricosa, Cochlicella</i>]	23	Vitrinidae	18
<i>ventricosa, Macrogastrea</i> (137)	21	<i>Vitrinobrachium</i>	18
[<i>ventrosa, Cochlicella</i>]	23	Viviparidae	10
<i>ventrosa, Hydrobia</i> (9)	11	<i>Viviparus</i>	10
[<i>vermiformis, Boettgerilla</i>]	19	<i>viviparus, Viviparus</i> (3)	10
Vertiginidae	15	<i>vortex, Anisus</i> (48)	14
<i>Vertigo</i>	15	<i>vorticulus, Anisus</i> (??)	14
(<i>Vertilla</i>)	15		
<i>wautieri, Ferrissia</i> (57)	15		
(<i>Xerocincta</i>)	22	(<i>Xeromagna</i>)	22
(<i>Xeroclausa</i>)	23	[<i>Xerophila</i>]	23
<i>Zebrina</i>	17	(<i>Zenobiella</i>)	23
<i>zellensis, Anodonta</i>		Zonitidae	18
<i>cygnea</i> f. (5a)	24	<i>Zonitoides</i>	19

NOTA'S

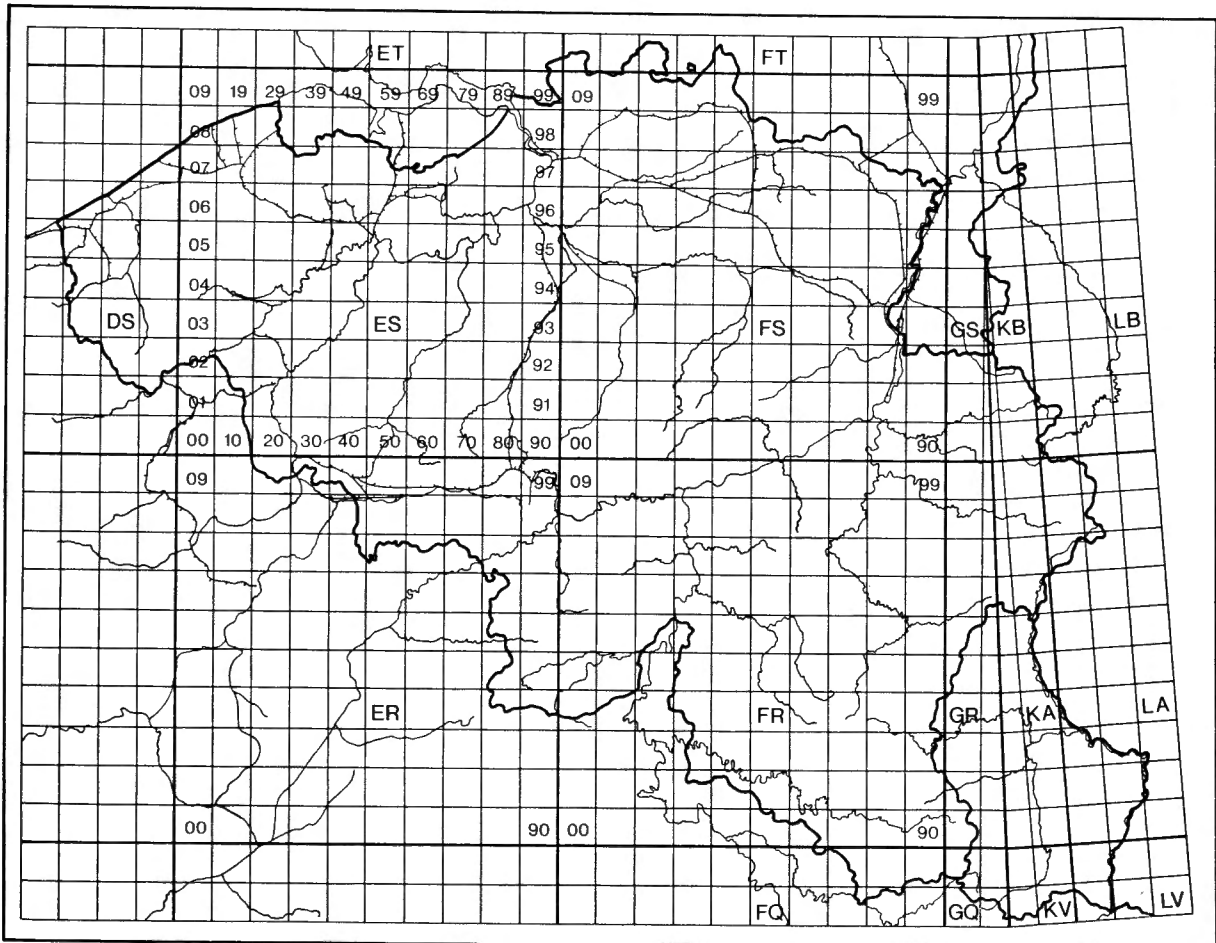

Fig. 1. - U.T.M.-raster voor België en Luxemburg met nummering der 10 x 10 km² hokken.